

VARIA

XXXIII

**Zborník abstraktov z XXXIII. kolokvia mladých jazykovedcov
(Banská Bystrica – Šachtičky 4. 12. – 6. 12. 2024)**

Editori
Mariya Jadroňová
Marieta Pastorková

Banská Bystrica
Slovenská jazykovedná spoločnosť pri Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV,
pobočka pri Katedre slovenského jazyka a komunikácie Filozofickej fakulty
Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

2024

Slovenská jazykovedná spoločnosť pri Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV,
pobočka pri Katedre slovenského jazyka a komunikácie Filozofickej fakulty Univerzity
Mateja Bela v Banskej Bystrici

Editori

Mgr. Mariya Jadroňová <https://orcid.org/0009-0002-3896-4908>

Mgr. Marieta Pastorková <https://orcid.org/0000-0001-5340-8278>

Technický redaktor

Mgr. Gabriel Rožai, PhD.

Za jazykovú stránku textov zodpovedajú autori.

Organizačný výbor konferencie

Mgr. Gabriel Rožai, PhD., prof. Mgr. Jaromír Krško, PhD., doc. PhDr. Anita Huťková,
PhD., Mgr. Veronika Gondeková, PhD., Mgr. Marieta Pastorková, Mgr. Mariya Jadroňová

Vydavateľ

Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Filozofická fakulta

© 2024

ISBN 978-80-557-2202-3

EAN 9788055722023

<https://doi.org/10.24040/2024.9788055722023>

Táto publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons Attribution 4.0
International Licence CC BY (uvedenie autora).

Obsah

Úvod	5
Milana Abdulloyeva: Analýza mluvených projevů ruskojazyčného obyvateľstva Plzně	6
Martin Alldrick: Slovenské dvojtvary v širšom slovanskom kontexte	8
Adam Bajza: Morphosyntactic tendencies of blend formations in English and Slovak	11
Mateusz Bednarczyk: Prístup k rozvíjaniu pragmatickej kompetencie študentov. Prehľad slovastickej, polonistickej a bohemistickej lingvodidaktiky	13
Dominika Bednáriková: Jazykový obraz múdrosti a hlúposti v slovenskom frazeologickom fonde	14
Alina Borysiuk: Варіантність офіційної антропонімії села Городок Камінь-Каширського району Волинської області	15
Kristýna Březinová: Jak jsou jména vnímána studenty učitelství – výzkum v Moravskoslezském kraji	17
Štefánia Budzáková: Kategória zrozumiteľnosti v politickej rétorike	18
Daša Cimermanová: „O chvíľu Slováci bez znalosti angličtiny nebudú rozumieť vo svojej vlasti“ alebo dezinformácie a jazykové mýty v otázkach používateľov jazyka	19
Veronika Dadajová: Aktualizácia lexiky a ortografie ukrajinčiny ako následok vojny Ruska proti Ukrajine	20
Klára Dvořáková, Eva Pospíšilová, Barbora Martinkovičová: „Čtenáři*ky si musí nějak poradit.“ Příspěvek o přípravě výzkumu hlasitého čtení výrazů s hvězdičkou	21
Ján Teodor Gajdoš: Udalosti v Ruskom impériu na začiatku 20. storočia: porovnanie optiky dobových slovenských a ruských periodík	23
Katarína Gajdošová: Emocionálne vyjadrenie radosti v textoch komentárov z vybraných novinových portálov	24
Dominik Gazdič: Tlmočník ako zrkadlo nacistického Nemecka a Sovietskeho zväzu	25
Veronika Gondeková: Synchronne modely vlastných mien cintorínov	26
Richard Gramanich Štromajer: Pragmatic Aspects of US Presidential Election Campaigns: Harris vs. Trump	27
Vladimíra Holmanová: Polsko-česká ekvivalence deverbativních konstrukcí po prepozici do: analýza vybraných frazémů	28
Anita Huťková: Somatické frazémy s komponentom päta (komparatívna štúdia)	30
Mariya Jadroňová: Jazykový obraz sveta v ruských a slovenských metaforických hádankách o častiach ľudského tela	31
Patrik Jakubek: Sonda do súčasných neštandardizovaných urbanoným mesta Sered'	32
Marie Kaguševa: Některé aspekty rusko-českého dvojjazyčí v ruštině v online prostředcích	33
Veronika Kapasná: Jazyková (ne)konformnosť Miroslava Válka optikou ideologicky podmieneného mediálneho diskurzu 80. rokov 20. storočia	34
Iveta Káčerová: Zum Gebrauch der festen Wortverbindungen – Analyse der Schülerkenntnisse im Bereich Kollokationen auf A1-Niveau	35
Milan Kolesík: Denazalizácia samohlások v litovských slovesách a s ňou spojené koreňové hláskové zmeny pri ich konjugácii	37
Milan Kolesík: Kategória vidu (aspektu) v litovčine a vo vybraných západoslovanských jazykoch (slovenčina, čeština, poľština): komparatívna analýza	38
Martina Kotvanová: Slovenské nárečia z pohľadu obyvateľov Záhoria	39

Natália Kováčová: Paralingvistické javy – súčasť živého televízneho športového komentára	41
Angelina Krasnova: Предлоги в устной речи русскоязычных граждан	42
Liudmyla Kravchenko – Alla Tytok: Вплив мовної політики та суспільства на власні назви у сфері послуг періоду російсько-української війни	43
Liudmyla Kravchenko – Anastasiia Nosok – Mariia Savenok: Вплив мовної ситуації на мовний ландшафт столиці України (на матеріалі ергонімів і реклами окремих районів Києва)	45
Romana Krolčíková: Pravopisné osobitosti vlogosféry	48
Michaela Majerčíková: Lexikografické práce predpisovného obdobia	49
Barbora Martinkovičová: Neinstitutionální jazykové poradenství v on-line prostředí	50
Fedor Miliaev: K otázce polykódového textu v reklamě	52
Filip Pacalaj: Honorifikácia Slovenského národného povstania v slovenskej urbanonymii	53
Marieta Pastorková: Konceptualizácia somatizmu nos v slovenskom jazyku a kultúre	54
Eva Pospíšilová: Od DJD k IJP: Dotazy zaměřené na zkratky a značky z praxe jazykové poradny ÚJČ AV ČR	55
Lucia Prokopová: Úvod do jazykovej analýzy textov Tereziánskeho urbára so zameraním na šarišský región	56
Gabriela Rapošová: Sondáž vo vybraných pedagogických dokumentoch pre nižšie sekundárne vzdelávanie	57
Lucia Ráčková: Miratívne odtienky v slovenčine a vo francúzštine	58
Jiřina Růžičková: Gramaticko-lexikální kompetence u ukrajinských mluvčích v češtině jako druhém jazyce na úrovni B2 dle SERR	60
Anastasija Šestakova: Souvislosti mezi extralingvistickými charakteristikami respondentů a bohemismy v jejich mluvených projevech	62
Patricie Šinkovičová: Žákovské pojetí učiva o tzv. doplňku ve výzkumu didaktiky českého jazyka	63
Ivana Šrámeková: Numeráliá v teoretickej reflexii – tradícia a inovácia	64
Eli Vanyova Kanova: Prechýľovanie bulharských ženských priezvisk	65
Samuel Žeňuch: "Milica je Lucke" - k problematike antiprísloví a k ich využitiu v slovenských médiách	66

Úvod

Predstavujeme Vám zborník abstraktov príspevkov, ktoré budú prezentované na XXXIII. kolokviu mladých jazykovedcov. Kolokvium organizačne zabezpečila Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF UMB spolu so Slovenskou jazykovednou spoločnosťou pri Jazykovednom ústave L. Štúra SAV v. v. i. Počas trojdňového konania konferencie budete mať príležitosť vypočuť si tematicky rôznorodé príspevky, obohacujúce slovenskú aj zahraničnú jazykovednú komunitu. Veď samotný názov zborníka - VARIA je zárukou pestrosti a variability tém, ktorým sa mladí jazykovedci venujú. Preto si budete môcť vypočuť (a neskôr prečítať) príspevky z onomastiky, kognitívnej lingvistiky, jazykovej kultúry, dejín jazyka, dialektológie, slovotvorby, frazeológie, lexikológie, morfológie, komunikácie cudzincov, pragmalingvistiky, didaktiky jazyka a mediálnej komunikácie.

Dúfame, že zborník abstraktov bude užitočný počas kolokvia ako prehľadný súhrn tém, metodológií a výskumných cieľov jednotlivých príspevkov.

Editorky

Analýza mluvených projevů ruskojazyčného obyvatelstva Plzně

Milana Abdulloyeva

В последние годы в городе Пльзень, одном из крупнейших городов Чехии, наблюдается рост русскоязычного населения. Это связано с различными факторами, такими как миграция в поисках работы, учебы и более комфортных условий жизни. В связи с этим актуальным становится вопрос исследования языковой адаптации и особенностей устной речи данной группы населения. Данный реферат посвящен анализу устных высказываний русскоязычных мигрантов, проживающих в Пльзене, с акцентом на их языковые практики и взаимодействие с чешской культурной и языковой средой.

1. Социокультурный контекст русскоязычного населения Пльзени

Русскоязычное население Пльзени включает людей из разных стран постсоветского пространства, таких как Россия, Украина, Беларусь и другие. Эти мигранты имеют разнообразные культурные и языковые предпосылки, однако объединяются наличием общего русского языка как средства межнационального общения. Несмотря на то что многие русскоязычные мигранты стараются выучить чешский язык, русский язык остается важным элементом их идентичности и повседневного общения.

В Пльзене существует несколько сообществ, которые объединяют русскоязычных мигрантов, таких как культурные организации, языковые школы, а также интернет-форумы и группы в социальных сетях. Эти платформы создают условия для поддержания и развития русского языка и культуры за пределами родины.

2. Особенности устной речи русскоязычного населения

Анализ устных высказываний русскоязычных жителей Пльзени выявляет несколько характерных черт их речи. Одной из основных особенностей является смешение русского и чешского языков. В зависимости от уровня владения чешским языком, русскоязычные мигранты могут включать в свои высказывания чешские слова и выражения, часто с изменениями, которые соответствуют структуре русского языка. Это явление называется код-свитчингом (code-switching) и наблюдается в повседневных разговорах, как в формальных, так и в неформальных ситуациях.

Другой важной чертой является адаптация русской фонетики под чешскую. Например, русскоязычные носители могут изменять произношение некоторых звуков в зависимости от их сходства с чешскими звуками. Это особенно заметно у тех мигрантов, которые уже длительное время проживают в Чехии и активно взаимодействуют с чешскоязычным населением.

3. Влияние чешской языковой среды на русскоязычные высказывания

Чешская языковая среда оказывает значительное влияние на русскоязычное население Пльзени. Дети мигрантов, посещающие чешские школы, зачастую начинают говорить на русском языке с чешским акцентом, а также активно

заимствуют чешскую лексику. В некоторых случаях это приводит к возникновению феномена полуязычия, когда дети не могут в полной мере овладеть ни русским, ни чешским языком. Однако в большинстве случаев дети быстро адаптируются к новой языковой среде и становятся билингвами.

Взрослые мигранты, напротив, испытывают сложности в изучении чешского языка, особенно те, кто приехал в более позднем возрасте. Их устные высказывания часто характеризуются сильным русским акцентом, а также грамматическими и лексическими ошибками. Тем не менее, несмотря на эти трудности, многие мигранты активно стремятся улучшить свои навыки общения на чешском языке, что положительно сказывается на их интеграции в чешское общество.

4. Роль русского языка в сохранении культурной идентичности

Для многих русскоязычных мигрантов в Пльзене русский язык является не только средством общения, но и важной частью их культурной идентичности. Общение на родном языке позволяет им поддерживать связи с родными и близкими, а также сохранять культурные традиции, особенно в условиях жизни в иной культурной среде. Русский язык также играет важную роль в передаче культурных ценностей и традиций следующим поколениям.

Тем не менее, интеграция в чешское общество ставит перед русскоязычными мигрантами сложные задачи. Одной из них является балансирование между сохранением родного языка и необходимости выучить и использовать чешский для полноценного участия в жизни общества.

Заключение

Анализ устных высказываний русскоязычного населения Пльзена показывает, что их речь является ярким примером языковой адаптации и взаимодействия двух культур. Русский язык продолжает играть важную роль в жизни мигрантов, однако под влиянием чешской языковой среды претерпевает изменения. Важно отметить, что изучение устной речи русскоязычных мигрантов не только помогает лучше понять процессы интеграции, но и способствует сохранению языкового и культурного многообразия в Пльзене.

Ключевые слова: Устная речь, код-свитчинг, полуязычие

Milana Abdulloyeva

milananefedova4@gmail.com

Katedra filologických studií ZČU v Plzni

Sedláčková 214/15,

Plzeň

ČESKÁ REPUBLIKA

Slovenské dvojtvary v širšom slovanskom kontexte

Martin Alldrick

Cieľom príspevku je poukázať na osobitosť slovenčiny v prístupe k dvojtvarom a uchopiť tento prístup v širšom slovanskom kontexte. Analýza sa opiera o dva prieskumy – korpusový a experimentálny.

Dvojtvar ako jazykovedný fenomén sa chápe ako forma porušenia Clarkovho (1988) protikladného princípu („principle of contrast“), ktorý znamená, že každá zmena tvaru označuje zmenu vo význame. Dvojtvar teda možno označiť ako druh odchýlky od Humboltovho univerzálu – t.j. jeden tvar sa rovná jednému významu (Vennemann, 1969). Blythe a Croft (2012) vysvetľujú dvojtvar ako dočasný fenomén pri vymieňaní jedného morfológického tvaru za druhý. Konkurencia medzi dvoma tvarmi sa končí tak, že jeden tvar úplne nahradí ten druhý (ako napríklad v chorvátčine (Lečić, 2016)), alebo každý tvar nadobudne iný – nový – význam. Tento význam môže byť gramatický (ako napríklad lokál v češtine (Bermel, 1993) alebo ruštine (Brown, 2007)), sémantický (ako napríklad poľský genitív (Kottum, 1981)) alebo sociolingvistický (ako napríklad v češtine (Cummins, 1995)).

V korpusovom výskume sa porovnávalo, ako sa dvojtvary, zachytené v odbornej literatúre (Morfológia slovenského jazyka, 1966; Sokolová, 2007) uplatňujú v písanej jazykovej praxi v období od kodifikácie spisovnej slovenčiny v roku 1843 až po súčasnosť. Výsledky poukazujú na tri zaujímavé zistenia. Po prvé, v súčasnej slovenčine len 57 % prípadov, uvedených lingvistickou literatúrou, sa používajú v jazykovej praxi (podľa korpusu). V historickej slovenčine (1843 – 1954) počet aktívne používaných dvojtvarov bol 73 %. Tieto čísla poukazujú na to, že a) preskriptívne útvary nadmerne predpisovali dvojtvary v slovenčine; a b) že sa v slovenčine ustálil proces vymieňania dvojtvarov napriek hypotéze od Blythea a Crofta (2012). Po druhé, výsledky ukazujú, že táto ustálenosť sa neuplatňuje rovnomerne, ale najpočetnejšie prípady dvojtvárnosti sú najstabilizovanejšie. Po tretie, na rozdiel od iných jazykov, syntax nemá žiaden preukázateľný vplyv na používanie dvojtvarov.

Experimentálny prieskum (Alldrick, 2023) ukazuje, že používatelia slovenčiny si vyberajú dvojtvary ľubovoľne. Hovoriaci považujú výber jedného alebo druhého deklinačného tvaru ako rovnocenné a nevnímajú žiadne funkčné rozdiely v používaní jedného alebo druhého tvaru. Táto stabilita v deklinačnej variabilite podotýka stabilitu ukoreneneosti dvojtvarov v slovenskej morfológii.

Jedno možné vysvetlenie pre ustálenie dvojtvarov v slovenčine je postoj preskriptívnych útvarov. V posledných rokoch začali znieť hlasy, že preskriptívne usmernenie jazyka môže mať ozajstný dosah na jeho používanie (pozr. napríklad Baermann, 2008; Thornton, 2012). Kodifikačný postoj k dvojtvarom v slovenčine je, na rozdiel od väčšiny kodifikovaných jazykov, kladný. Uzavretý kruh medzi preskriptívnym postojom a postojom používateľov jazyka neumožňuje úplné potlačenie jedného tvaru ani ich významové rozlíšenie, ako sa stalo v iných slovanských jazykoch.

Literatúra:

ALLDRICK, M., 2023. Morphological variation in Slovak nouns (MPhil Thesis, University of Oxford).

BAERMAN, M., 2008. Historical observations on defectiveness: the first singular non-past. *Russian linguistics*, 32(1), pp.81-97.

BERMEL, N., 1993. Sémantické rozdíly v tvarech českého lokálu. *Naše řeč*, 76(4), pp.92-98.

BERMEL, N., 2000. Register variation and language standards in Czech. München: Lincom Europa.

BLYTHE, R.A. and Croft, W., 2012. S-curves and the mechanisms of propagation in language change. *Language*, pp.269-304.

BROWN, D., 2007. Peripheral functions and overdifferentiation: the Russian second locative. *Russian Linguistics*, 31(1), pp.61-76.

CLARK, E.V., 1988. On the logic of contrast. *Journal of Child language*, 15(2), pp.317-335.

CUMMINS, G. M., 1995. Locative in Czech: -u or -e: Choosing locative singular endings in Czech nouns. *Slavic and East European Journal*, 39, pp.241-260.

KOTTUM, S. E., 1981. The genitive singular form of masculine nouns in Polish. *Scando Slavica*, 27(1), pp.179-186.

LEČIĆ, D., 2016. Morphological Doublets in Croatian: A multi-methodological analysis (Doctoral dissertation, University of Sheffield).

MORFOLÓGIA SLOVENSKEHO JAZYKA, 1966. Ed. Ružička, J. Bratislava: Vydavateľstvo SAV.

SOKOLOVÁ, M., 2007. Nový deklináčny systém slovenských substantív. Prešov: Universitatis Prešoviensis.

THORNTON, A.M., 2012. Reduction and maintenance of overabundance. A case study on Italian verb paradigms. *Word Structure*, 5(2), pp.183-207.

VENNEMANN, T., 1969. Zur synchronischen und diachronischen Phonologie des Deutschen. Munich: Max Hueber.

Zdroje:

SLOVENSKÝ NÁRODNÝ KORPUS, 2022. Verzia: prim-10.0-public-all. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV.

SLOVENSKÝ NÁRODNÝ KORPUS, 2022. Verzia: r1843az1954-1.0. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV.

Kľúčové slová: dvojtvar; korpus; morfológia; variantnosť

Martin Alldrick, BA (Hons), MPhil (Oxon.)
m.alldrick@surrey.ac.uk
Surrey Morphology Group,
University of Surrey,
Guildford, GU2 7XH,
UNITED KINGDOM

Morphosyntactic tendencies of blend formations in English and Slovak

Adam Bajza

The research aims to examine the tendencies of blend formations as to their morphosyntactic relations in both English and Slovak. In English, there have been recognised several word-formation processes, but hardly any of them is as unconventional and unpredictable as blending. This word-formation process is literally unique, as the structure of blends tends to violate, among other things, the principles of linear formations. Continuous neologization and anglicisation of Slovak has led to Slovak also adopting the principles of blend formation, though several such lexical units had already existed earlier. Linguistic features being involved in the formation of blends are markedly numerous. It is generally agreed that the structure of blends is the most noteworthy, emphasising their attractive and eye-catching character. At this point, we distinguish three levels of the overall structure (or framework) of blends, namely external, transitional (or integrative) and internal. External structure is concerned with, for example, morphosyntactic, phonological, semantic, pragmatic and cultural aspects of blends. The second level is transitional which represents intensely constrained, in some cases even imperceptible shift, as it may be considerably interconnected with both external and internal structure. Otherwise, there is a lack of the transitional level and the two are treated as unaffected. On the other hand, internal structure, in comparison with the previous two, is exclusively related to the typology of blends, based on the structural categorisation of the structural types and their respective subtypes, as well to the rules underlying the formation per se. Our intent is to deal with the external structure. To be more specific, we focus on the morphosyntactic scope of the possible choice of source words, i.e. the particular words forming a blend, which is unlimited, to some extent unrestricted and mainly unpredictable. In our research, considerable attention is devoted to the word-class occurrence of both the source words and the blends per se. Based on morphological determination, we concentrate on syntactic classification. We point out coordinative and determinative blends. The analysis consists of qualitative and quantitative data, presenting combinations of lexical categories and their (non-)productivity. The analysed lexical data are based on our database of empirically collected blends. The results can be used for generalisations in terms of correlations found in contrastive studies dealing with blends. We hope that the significance of the presented research could be of linguistic importance mainly for English-Slovak lexicology, since such in-depth analysis has not been conducted so far.

Keywords: blends, morphosyntactic scope, word-class occurrence, coordinative and determinative blends, neologization and anglicisation of Slovak

Mgr. Adam Bajza
bajza1@ucm.sk
Katedra germanistiky,
Filozofická fakulta,
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Námestie J. Herdu 2,
917 01 Trnava

Prístup k rozvíjaniu pragmatickej kompetencie študentov. Prehľad slovakistickej, polonistickej a bohemistickej lingvodidaktiky

Mateusz Bednarczyk

Artykuł podejmuje problematykę rozwijania kompetencji pragmatycznej podczas nauczania języka polskiego, czeskiego oraz słowackiego jako obcego. Glottodydaktyka to stosunkowo młoda, ale dynamicznie rozwijająca się dziedzina. Artykuł składa się z trzech części. W części pierwszej autor podejmuje próbę stworzenia wspólnej definicji kompetencji pragmatycznej w oparciu o zachodniosłowiańskie modele glottodydaktyczne. W części drugiej dokonuje przeglądu materiałów glottodydaktycznych oraz analizy podejść metodycznych stosowanych w glottodydaktykach szczegółowych języków zachodniosłowiańskich. W części trzeciej autor przedstawia nowe wglądy w dziedzinę nauczania języka polskiego, czeskiego oraz słowackiego jako obcego. Praca ma praktyczne znaczenie ze względu na dużą i stale wzrastającą liczbę uczących się tych języków. Uzyskane wyniki mogą być zastosowane do dalszych badań porównawczych glottodydaktyk szczegółowych w obrębie zachodniosłowiańskiego kontinuum językowego.

Kľúčové slová: pragmatická kompetencia, medzijazyk, komparatívna lingvodidaktika

*Mgr. Mateusz Bednarczyk
mateusz.bednarczyk@smail.unipo.sk
ISMŠ,
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
Ul. 17. novembra č. 1
080 01 Prešov*

Jazykový obraz múdrosti a hlúposti v slovenskom frazeologickom fonde

Dominika Bednáriková

Kľúčovou pre kognitívnu lingvistiku je teória metafor predstavená americkými lingvistami Georgom Lakoffom a Markom Johnsonom. Dvojica amerických autorov poukázala na metaforickú povahu ľudského myslenia, ktorá sa prejavuje v mentálnom procese konceptualizácie a následne zanecháva stopu aj v jazyku. Čím abstraktnejšie a ťažšie uchopiteľné sú mentálne kategórie, tým väčšmi vstupuje do popredia potreba nepriamych nominácií, ktoré sa vyskytujú v každej oblasti slovnej zásoby. Predkladaný príspevok sa sústreďuje na MÚDROSTĽ a HLÚPOSTĽ ako koncepty dvoch protikladných vlastností, ktoré sa vyznačujú vysokou mierou abstraktnosti. Teoreticko-metodologické východisko príspevku je teória jazykového obrazu sveta – nástroja kognitívnej lingvistiky. V bádání vychádzame z prác predstaviteľa lublinskej etnoligvistickej školy Jerzyho Bartmińského a českej lingvistky Ireny Vaňkovej. Rekonštrukcia jazykového obrazu sveta pomáha odhaľovať spôsob vnímania sveta a kultúrne špecifiká daného jazykového spoločenstva. Jazykový materiál, ktorý nám umožňuje skúmať koncepty MÚDROSTĽ a HLÚPOSTĽ, čerpáme z frazeologického fondu slovenského jazyka. Frazému chápeme ako špecifickú jednotku jazyka, ktorá je úzko zviazaná s kultúrou a mentalitou národa. Jej základom je konceptuálna metafora, ktorá sa prejavuje aj v iných vrstvách slovnej zásoby, no práve vo frazémach je veľmi zreteľná. Frazémy so sémantickou hodnotou múdry alebo hlúpy sme čerpali najmä zo týchto slovníkov: *Frazeologický slovník: Človek a príroda vo frazeológii* (Habovštiaková – Krošláková, 1996), *Slovenské príslovia, porekadlá, úslovia a hádanky* (Zátarecký, 2018) a *Malý frazeologický slovník* (Smiešková, 1989). Následne sú frazémy podrobené interpretačnej a komponentovej analýze. Výsledkom je identifikácia najčastejšie používaných komponentov a metaforických schém.

Kľúčové slová: jazykový obraz sveta, kognitívna lingvistika, frazeológia, múdrosť/múdry, hlúposť/hlúpy

Mgr. Dominika Bednáriková
bedn.dominika@gmail.com
interná doktorandka na Katedre slovanských filológií
Filozofická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Štefánikova trieda 67,
949 74 Nitra

Варіантність офіційної антропонімії села Городок Камінь-Каширського району Волинської області

Alina Borysiuk

Власні особові назви мають здатність виступати в різних правописних варіантах. Це пов'язано із низкою чинників, як-от допущення помилок через незнання чи неухважність записувача, вплив місцевої говірки або ж іншої мови, культури, релігії тощо.

У роботі здійснено аналіз записів 1853 імен і 2111 прізвищ мешканців села Городок Камінь-Каширського району Волинської області в офіційно-діловій документації. Джерелами послуговували погосподарська книга *Городоцької сільської ради на 1948 рік* (258 облікових листа) та погосподарська книга *Городоцького старостинського округу на 2024 рік* (361 обліковий лист).

У давнішому джерелі ми простежили почергове вживання, а часто й змішування російської та української мов (*Бабій / Бабий, Мишковаець / Мишковець*). Серед таких варіантів прізвищ значну частку становлять фонетико-орфографічні (*Вегера / Вегеря, Неродик / Неродік*). Допущені в минулому столітті помилки в записах призвели до того, що сьогодні в селі функціонують варіанти, які стали окремими прізвищами (*Мефанік / Мифанік, Сміччик / Смічик*).

Найбільш варіативним з-поміж усіх антропонімних систем є іменник. Погосподарська книга 1948 року стала цінним джерелом не лише для фіксації офіційних імен того періоду, але й для виявлення розмовно-побутових варіантів, які виступали в ролі самостійних та вживалися для ідентифікації осіб в документах. Найпродуктивнішим способом творення розмовно-побутових варіантів імен стало усічення, зокрема афереза (*Кулина < Акулина*), апокопа (*Карп < Карпо*) та поєднання цих способів (*Грипа < Агрипина*). Суфіксальний та усічено-суфіксальний спосіб реалізований за допомогою суфіксів -к-а, -к-о, -аш, -ш-а у чоловічих варіантах імен (*Савка, Терешко, Лукаш*) і -к-а, -шк-а, -я в жіночих (*Дарка, Мелашка, Зіня*). Широко представлені імена, які засвідчують діалектні риси мовлення місцевих мешканців (*Гийов, Оляян, Ваврін*). Серед власне правописних модифікацій маємо написання російських чи зросійщених форм імен українськими графемами (*Галіна, Ілья*) та, навпаки, написання українських варіантів російською графікою (*Григорий, Олексій*).

У сучасному джерелі фіксуємо варіанти повних імен, які функціонують як самостійні та документально засвідчені (*Марк / Марко, Назар / Назарій*). Варіантність пов'язана ще й з офіційним закріпленням раніше розмовно-побутових варіантів імен та наслідками зросійщення офіційного іменника села (Олеся, Альона, Нікіта).

Отже, варіантність антропонімів в офіційно-ділових документах відображає регіональні особливості, вплив інших мов на власні особові назви, а також сприяє збереженню записів давніх форм українських імен.

Ключові слова: Українська мова, антропонім, особове ім'я, прізвище, правописний варіант, розмовно-побутовий варіант

Борисюк Аліна Володимирівна (Alina Borysiuk)

alinka.borisuk@gmail.com

бакалавр, студентка 2 курсу магістратури

Навчально-науковий інститут філології

Кафедра української мови та прикладної лінгвістики

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Бульвар Тараса Шевченка, 14, кімн. 95

Київ,

УКРАЇНА

Jak jsou jména vnímána studenty učitelství – výzkum v Moravskoslezském kraji

Kristýna Březinová

Príspevek se věnuje percepci rodných jmen a možným efektům proprii na život jejich nositelů. Ve svém výzkumu se inspirujeme autorkou I. M. Nick a její publikací *Names, Grades, and Metamorphosis: A Small-Scale Socio-onomastic Investigation into the Effects of Ethnicity and Gender-Marked Personal Names on the Pedagogical Assessments of a Grade School Essay*. Výzkum je realizován se studenty učitelství na Ostravské univerzitě prostřednictvím kombinace kvantitativního i kvalitativního zkoumání v podobě esejí, které umožnily slovní hodnocení zadané práce. Respondentům jsou poskytnuty autentické slohové práce, které byly klasifikované známkou 1 a přepsány na počítači, abychom se vyhnuli jakýmkoliv snahám o identifikaci či soudům na základě rukopisu. Esejím budou přiřazena jména frekventovaná a etnicky zabarvená. Výběr jmen byl inspirován rozhovory s pracovníky organizace Vzájemného soužití. Jako frekventovaná jména jsme vybrali ta, která byla v posledních letech nejčastěji udělována podle statistik Českého statistického úřadu (ČSÚ). Ve výběru běžného příjmení jsme vycházeli rovněž ze statistik a zvolili jméno Novák/ová, právě pro svoji frekvenci za posledních 20 let. U příjmení pro romské etnikum jsme vycházeli z jmenného seznamu klientů, který nám byl poskytnut ze zmíněné organizace. Výzkum si klade za cíl odhalit jaké postoje a asociace mají budoucí učitelé vůči předem vybraným rodným jménům a jak tato vnímání mohou ovlivnit jejich hodnocení žáků.

Klíčová slova: rodná jména, percepce, hodnocení, učitelé

Mgr. Kristýna Březinová
kristyna.brezinova00@gmail.com
Filozofická fakulta Ostravské univerzity
Reální 5
702 00 Moravská Ostrava a Přívoz
ČESKÁ REPUBLIKA

Kategória zrozumiteľnosti v politickej rétorike

Štefánia Budzáková

Príspevok sa zaoberá kategóriou zrozumiteľnosti v politickej rétorike s ohľadom na jej potenciál v inkluzivizačnom procese spoločnosti. Vychádzame z tézy, že utváranie a rozvíjanie inkluzívnej spoločnosti prebieha v sociálnointerakčnej praxi uplatňovaním inkluzivizačných praktík. Inkluzivizačné sociálne praktiky sú prostriedkom vzájomného pôsobenia subjektov, ktorými sa navodzuje možnosť participácie na aktivitách spoločného záujmu v rovnocennom vzťahu komunikantov (Dolník 2021). Kategória zrozumiteľnosti poskytuje na jednej strane inkluzívnu štylistickú kvalitu textu, no na druhej strane sa stáva antiinkluzívnym nástrojom, keď je v politickej rétorike pragmatizovaná politickými cieľmi a smeruje k zjednodušovaniu. Príspevok sa teoreticky opiera o práce klasickej rétoriky so zameraním na kategóriu jasnosti. Teoretický rámec príspevku tvorí vymedzenie termínu zrozumiteľnosť s ohľadom na jej variabilitu a možnosť uskutočňovania v rôznej miere, v závislosti od znalostných štruktúr príjemcov a množiny uspokojivých integrácií. Predmetom príspevku je analýza mechanizmov, ktorými je dosahovaný komunikačný parameter zrozumiteľnosti s ohľadom na inkluzívne i antiinkluzívne pôsobenie v komunikačnej praxi. Zameriavame sa na analýzu jazykovo-štylistických a komunikačných stratégií dosahovania zrozumiteľnosti v priestore politickej rétoriky. Publikácia vychádza s podporou Vedeckej grantovej agentúry MŠVVaŠ SR v rámci projektu VEGA 1/0221/24 Kultúra jazykovej a komunikačnej prezentácie toposov.

Literatúra

DOLNÍK, Juraj. Jazyk v sociálnej praxi. Bratislava: Veda 2021. 222 s. Univerzita Komenského v Bratislave Filozofická fakulta

Kľúčové slová: politická rétorika, kategória zrozumiteľnosti, práce klasickej rétoriky, inklúzia, antiinklúzia

Mgr. Štefánia Budzáková
budzakova19@uniba.sk
Katedra slovenského jazyka a teórie komunikácie
Gondova 2,
811 02 Bratislava

„O chvíľu Slováci bez znalosti angličtiny nebudú rozumieť vo svojej vlasti“ alebo dezinformácie a jazykové mýty v otázkach používateľov jazyka

Daša Cimermanová

Otázky, ktoré prichádzajú do rôznych typov jazykových poradní (oficiálnej inštitucionálnej, profesionálnych a ľudových – p. Cimermanová, 2023), poskytujú prehľad o tom, aké problémy používatelia prežívajú vo svojom jazykovom živote. Okrem toho sú však aj dobrým zdrojom poznania spôsobu uvažovania o jazyku. Jazyk je prostriedkom na šírenie informácií, ale aj dezinformácií v spoločnosti. Okrem dezinformácií týkajúcich sa menšín, vierovyznaní, politiky, zdravia, prírodných katastrof, ktorých cieľom je zámerné šírenie nepravd a zastrasovanie vyvolávajúce pocit ohrozenia, sa stretávame aj s dezinformáciami o jazyku. V príspevku sa zameriame na rôzne vyjadrenia o jazyku vyplývajúce z predsudkov, jazykových ideológií alebo z postojov k jazyku a k používateľom jazyka, ktoré majú charakter jazykových mýtov alebo dokonca dezinformácií. Väčšina podnetov objavujúcich sa v rámci jazykového poradenstva obsahuje jednoduchú otázku s konkrétnym problémom, no stretávame sa aj s príspevkami, ktorých obsahom nie je explicitne vyjadrený konkrétny jazykový problém, ale skôr kritika jazyka (napr. kritika stavu alebo dynamiky jazyka, kritika iných používateľov, prípadne autorít či pracovníkov médií). Práve takéto typy príspevkov často zahŕňajú jazykové mýty alebo ideológie a môžu obsahovať aj dezinformácie prezentujúce a vyvolávajúce pocit ohrozenia jazyka a spolu s ním aj súvisiacich konceptov ako národ, kultúra, identita a pod. V príspevku sa zameriame na podnety kritického charakteru, ktoré prichádzajú do oficiálnej inštitucionálnej jazykovej poradne Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV, ale aj také, ktoré sa objavujú v profesionálnom a v ľudovom poradenstve (najmä v skupinách a diskusiách na sociálnych sieťach). Cieľom príspevku je identifikovať metajazykové vyjadrenia, ktoré prezentujú rozmýšľanie používateľov o jazyku a zároveň obsahujú dezinformácie a jazykové mýty, a poukázať na ich špecifiká v porovnaní s inými typmi dezinformácií.

Kľúčové slová: jazykové poradenstvo, jazykové problémy, jazykové mýty, dezinformácie o jazyku

Mgr. Daša Cimermanová

dasa.cimermanova@juls.savba.sk

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra, SAV, v. v. i.

Panská 26,

811 01 Bratislava

Aktualizácia lexiky a ortografie ukrajinčiny ako následok vojny Ruska proti Ukrajine

Veronika Dadajová

V príspevku sa zaoberáme zmenami v súčasnej ukrajinčine, ku ktorým došlo v dôsledku vojny Ruska proti Ukrajine. Ide predovšetkým o aktualizáciu lexiky. Intenzívne pribúdajú lexikálne inovácie, či už neologizmy alebo neosémantizmy, ktoré majú zriedka nominatívnu funkciu. Vo väčšine prípadov slúžia na vyjadrenie expresívneho postoja nositeľa jazyka k danému javu. Špecifikom skúmaných novotvarov je okrem iného aj spôsob ich šírenia, a to prostredníctvom tzv. „mémov“ na sociálnych sieťach. Okrem toho dochádza k modifikáciám v ortografii, názvy spojené s krajinou agresora sa už od začiatku vojny píšu s malými začiatočnými písmenami a polemizuje sa aj o písaní ironických výrazov či fráz v úvodzovkách.

Kľúčové slová: ukrajinčina, vojna Ruska proti Ukrajine, neologizmy a neosémantizmy, modifikácia ortografie

Mgr. Veronika Dadajová, PhD.

veronika.dadajova@gmail.com

Inštitút ukrajinistiky Filozofickej Fakulty Prešovskej univerzity v Prešove

17. novembra 1,

080 78 Prešov

„Čtenáři*ky si musí nějak poradit.“ Příspěvek o přípravě výzkumu hlasitého čtení výrazů s hvězdičkou

Klára Dvořáková, Eva Pospíšilová, Barbora Martinkovičová

V souvislosti s rozšiřováním povědomí o genderové problematice se napříč různými jazyky objevuje požadavek na tzv. genderově senzitivní, genderově neutrální či inkluzivní vyjadřování, v němž se odráží snaha zamezit implikacím určitého pohlaví nebo genderu, či je aspoň zmírnit. V češtině, podobně jako v dalších flektivních jazycích se jedná především o implikace spojené s gramatickým rodem (mužský rod evokuje představu muže a maskulinních charakteristik, ženský rod zase představu ženy a femininních charakteristik). Toto binární vnímání mají omezit různé komunikační strategie a jazykové prostředky, jako jsou např. náhrada pojmenování osoby názvem instituce (rektor > rektorát), užívání vespolných jmen (osoba, lidé) či parafráze (adresa uchazeče > vaše adresa) (více viz např. Kolek, 2019; Valdřová, 2023). Řadí se k nim též jisté grafické prostředky, v češtině se jedná např. o písmeno x, které má nahrazovat libovolnou koncovku (uživatelx; přidalex), nejrozšířenější je však v současnosti hvězdička (autor*ka; tužil*a).

Hvězdička má být chápána jakožto zástupný znak bez nutnosti určení, co všechno nebo co přesně zastupuje, a tak má zahrnovat celé spektrum genderových identit. Publikace, které navrhují její užívání v psaném textu, se liší v doporučení, jak by měla být realizována při hlasitém čtení (srov. Nesehnutí, 2021 a Valdřová, 2023), nebo tento aspekt zcela opomíjejí (viz Langhammerová et al., 2023). Vzhledem k novosti tohoto jazykového prostředku se v české společnosti zatím nemohla ustálit žádná čtecí norma. Nabízí se proto otázka: Jaké čtecí strategie zvolí mluvčí češtiny při hlasitém čtení výrazů obsahujících hvězdičku?

Metodologicky pojatý příspěvek představí přípravu výzkumu zaměřeného na hlasité čtení substantiv zapsaných s hvězdičkou. Seznámí posluchače s podobnými výzkumy provedenými v němčině (Slavik et al., 2018; Belz et al., 2023) a zhodnotí, co z nich lze aplikovat na výzkum v češtině. Dále přiblíží design českého výzkumu:

1. Představí kritéria pro výběr testovaných výrazů (genderově neutrální vs. genderově zatížená slova: neutrální student*ka vs. maskulinní hokejista*hokejistka a femininní model*ka; různé přípony: žadatel*ka, pracovník*pracovnice; věštec*věštkyně; uvádění celých tvarů vs. zkrácený zápis: kolega*kolegyně vs. kolega*yně; tvary nominativu vs. akuzativu: učitel*ka vs. učitele*učitelku).

2. Zaměří se na tvorbu testovacích vět (délka věty; umístění testovaného výrazu ve větě; pořadí vět; distraktory).

3. Zdůvodní výběr participantů na základě předem daných demografických charakteristik.

4. Nastíní podobu následného interview prováděného s účastníky výzkumu. Ačkoliv je hlavním cílem výzkumu identifikovat možné čtecí strategie, rozhovory s participanty mohou případně odhalit, nebo aspoň naznačit, jaké faktory mohou mít vliv na volbu těchto strategií.

Literatura

BELZ, M., et al. (2023). Pronunciation of gender-neutral German with respect to speaker attitude. In: Proceedings of the 20th International Congress of Phonetic Sciences, s. 3532–3536.

KOLEK, V. (2019): Options for Labelling Non-heteronormative People: a German-Czech Comparison. In: Wiener Slawistischer Almanach 84, s. 303–314.

LANGHAMMEROVÁ, G. et al. (2023): Jak na genderově senzitivní komunikaci v instituci: Metodika pro inkluzivní komunikaci. NKC – Gender a věda, Sociologický ústav AV ČR. NESEHNUTÍ (2021): Genderově senzitivní jazyk v Nesehnutí. Dostupné z: https://nesehnuti.cz/wp-content/uploads/2021/07/nesehnuti_genderove_senzitivni_jazyk_2021.pdf.

SLAVIK, K. et al. (2018): A study on the pronunciation of gender-neutral nouns in German. In: Proceedings of the Conference on Phonetics & Phonology in German-speaking countries, s. 185–188.

VALDROVÁ, J. (2023): Metodika inkluzivního vyjadřování: Jazyková doporučení pro organizace, podniky, školy, veřejnou správu, samosprávu, média i jednotlivé mluvčí. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/metodika_cerven23_valdrova.pdf.

Klíčová slova: genderově senzitivní vyjadřování, inkluzivní jazyk, asterisk, hlasité čtení, metodologie

Mgr. Klára Dvořáková, Ph.D.

klara.dvorakova@ujc.cas.cz

Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR

Letenská 123/4,

118 00 Praha 1

ČESKÁ REPUBLIKA

Mgr. Eva Pospíšilová

e.pospisilova@ujc.cas.cz

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, v. v. i.

Oddělení jazykové kultury

Letenská 123/4

118 00 Praha 1

ČESKÁ REPUBLIKA

Mgr. Barbora Martinkovičová

martinkovicova@ujc.cas.cz

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, v. v. i.

Letenská 123/4

118 00 Praha 1

ČESKÁ REPUBLIKA

Udalosti v Ruskom impériu na začiatku 20. storočia: porovnanie optiky dobových slovenských a ruských periodík

Ján Teodor Gajdoš

V príspevku sa analyzuje textové stvárnenie udalostí zo začiatku 20. storočia (do roku 1914), ktoré sú zaznamenané v dobových slovenských a ruských periodikách. Z teoretickej stránky príspevok vychádza najmä z výskumných metód imagológie, prípadne politickej lingvistiky a primerane ich aplikuje na získaný publicistický materiál. V príspevku sa pracuje s textovým materiálom, získaným najmä z oficiálneho tlačového orgánu Slovenskej ľudovej strany – *Slovenských ľudových novín* na jednej strane a z viacerých hľadísk podobného (najmä masovou rozšírenosťou, ďalej ideologickou – pravicovou a spoločensko-politickou príbuznosťou) orientovaného časopisu *Zemščina*, prípadne *Moskovskij listok* na strane druhej. Po krátkej charakteristike jednotlivých novín príspevok analyzuje, ktoré konkrétne udalosti, súvisiace s Ruským impériom, si slovenské noviny vybrali na publikáciu, s akým odstupom od ich uskutočnenia a/alebo prvej publikácie o nich v ruských tlačovinách o nich informovali, ďalej rozsah, aký je venovaný týmto udalostiam (pomerne k iným informáciám zo zahraničia a tiež k rozsahu, v akom o nich informovali ruské médiá), analyzuje jazykovo-štylistické stvárnenie a konkrétne prostriedky, ktorými sa informuje o nich a takisto ich porovnáva s paralelným ruskojazyčným dobovým žurnalistickým materiálom. Použité jazykovo-štylistické prostriedky analyzuje najmä z hľadiska expresívnosti, významu a konotácií (na osi kladné-záporné). Taktiež analyzuje možnosti vzniku nezrovnalostí, nepresností či iných nesprávnych informácií v Slovenských ľudových novinách; ďalej udalosti, ktorých paralelu nemožno nájsť v ruských periodikách, respektíve ich nemožno spoľahlivo identifikovať a priradiť. Získané výsledky sa v príspevku zasadujú do spoločensko-historického a jazykového kontextu oboch skúmaných kultúrnych okruhov.

Kľúčové slová: noviny, periodikum, slovenský, ruský, udalosť, jazykové prostriedky

Mgr. Ján Teodor Gajdoš

jan.teodor.gajdos@smail.unipo.sk

Inštitút rusistiky Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity

17. novembra 6600/1,

080 01 Prešov

Emocionálne vyjadrenie radosti v textoch komentárov z vybraných novinových portálov

Katarína Gajdošová

Príspevok sa venuje analýze emocionálneho vyjadrenia radosti v sekciách komentárov, príp. názorov z vybraných slovenských novinových portálov vo vymedzenom časovom období rokov 2020 – 2024. Prostredníctvom korpusovej analýzy identifikujeme kľúčové lexikálne vyjadrenia emócie radosti a jej osobitostí v tomto type textov. Porovnáваме tiež identifikované charakteristiky emócie radosti v tomto type textov s vyjadreniami emócie radosti v publicistických textoch Slovenského národného korpusu.

Kľúčové slová: emócie, komentáre, korpus, publicistické texty, rados

*Mgr. Katarína Gajdošová, Ph.D.
katarina.gajdosova@korpus.juls.savba.sk
Jazykovedný ústav L. Štúra SAV, v. v. i.
Panská 26,
811 01 Bratislava*

Tlmočník ako zrkadlo nacistického Nemecka a Sovietskeho zväzu

Dominik Gazdič

Náš príspevok sa venuje typologickej charakteristike vojnového tlmočníka. Naším cieľom je porovnať a zhodnotiť osobnostné črty vybranej vzorky sovietskych a nemeckých tlmočníkov a na ich základe charakterizovať, aké vlastnosti by nemali chýbať profesionálnemu tlmočníkovi. Tlmočník musí odolávať neustálym zmenám, časovej tiesni a iným vplyvom, nezávislých od jeho osoby. Vyhodnotenie prebiehalo na základe charakteristiky piatich tlmočníkov. Výsledkom porovnávania tlmočníkov je zistenie, že príprava na túto profesiu nekončí získaním magisterského titulu, ale vyžaduje celoživotné vzdelávanie nielen v oblasti jazykovej, diplomatickej, lingvokulturologickej, ale aj mediáčnej a taktiež osobnostný sebarozvoj. Navrhujeme preto aplikovať do vysokoškolskej prekladateľsko-tlmočnickej prípravy základy mediácie, ktorá je neodmysliteľne spätá s výkonom tlmočnickej činnosti. V rámci druhej svetovej vojny formovali vojnového tlmočníka, ktorý musel byť mimoriadne silnou osobnosťou, okrem samotnej praktickej činnosti, ktorá prebiehala vo veľmi špecifických podmienkach, aj schopnosť rýchlej adaptácie v týchto podmienkach a zároveň vysporiadanie sa v nich so všetkými profesionálnymi úlohami. Keďže druhá svetová vojna bola bezprecedentnou udalosťou, väčšinu poznatkov museli tlmočníci nadobúdať "in medias res". Preto musí byť tlmočník človek mimoriadne psychicky odolný, vzdelaný a mal by mať chuť neustále sa vzdelávať v nových oblastiach spoločenského života. Na základe biografii jednotlivých tlmočníkov môžeme konštatovať tiež fakt, že najlepšou formou osvojenia si cudzieho jazyka je forma nenútenej, prirodzenej komunikácie v ranom štádiu vývoja dieťaťa. Analýza memoárov nám slúži ako cenný historický dôkazový materiál faktu, že tlmočník nie je iba znalcom jazykov, ale aj psychológom, diplomatom, mediátorom, jednoducho mimoriadnou osobnosťou. Druhá svetová vojna nám ukazuje, že aj dnes, v čase polarizácie spoločnosti, je možno viac, ako kedykoľvek predtým, dôležité naučiť sa počúvať, vnímať a porozumieť druhému. Preto aj tlmočníci by mali byť akýmisi zjednocovateľmi staronového bipolárneho sveta dneška.

Kľúčové slová: vojenský tlmočník, mediácia, osobnostná charakteristika, tlmočnicia príprava, profesionálna činnosť

Mgr. Dominik Gazdič

domgazdic@gmail.com

Slavistický ústav Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied

Dúbravská cesta 9,

841 04 Bratislava

Synchrónne modely vlastných mien cintorínov

Veronika Gondeková

Príspevok sa zaoberá tvorbou synchrónnych modelov vlastných mien cintorínov na Slovensku. Na tvorbu modelov využívame modelačnú schému P. Odaloša (model A1). Cieľom príspevku je identifikovať funkčné členy, modely a sémantické polia v rámci výskumnej bázy. Príspevok vznikol ako súčasť riešenia grantového projektu VEGA 1/0378/23 Synchrónne modely a modelovanie toponým a kozmoným.

Kľúčové slová: onomastika, vlastné mená, cintoríny

*Mgr. Veronika Gondeková, PhD.
veronika.gondekova2@umb.sk
Filozofická fakulta Univerzita Mateja Bela,
Tajovského 40,
974 01 Banská Bystrica*

Pragmatic Aspects of US Presidential Election Campaigns: Harris vs. Trump

Richard Gramanich Štromajer

The following study will focus on how Donald Trump and Kamala Harris utilise language to interact with different voter groups as it examines the pragmatic and paralinguistic aspects of the 2024 U.S. presidential elections. The framework for assessing their rhetorical tactics is provided by pragmatics, the area of linguistics that studies how context, speaker intent, and listener interpretation influence meaning. While Trump's rhetoric centres on retaliation and plays into his voter's fears, Harris's campaign highlights themes of togetherness and optimism while using inclusive language to connect with people. The study examines speeches given at rallies, debates, and various public events. The study investigates how the public perceives these speeches based on media coverage and social media responses on sites such as X, Instagram, Facebook, and TikTok. This illustrates how voter perceptions are influenced by pragmatic techniques, which can result in misinformation or contrasting interpretations. The study aims to shed light on how political discourse influences voter behaviour and public opinion in the context of the 2024 U.S. presidential election.

Key Words: Kamala Harris, Donald Trump, Elections, Campaigns, Pragmatics

Mgr. Richard Gramanich Štromajer
richard.stromajer@umb.sk
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Filozofická fakulta
Katedra anglistiky a amerikanistiky
Tajovského 51
974 01 Banská Bystrica

Polsko-česká ekvivalence deverbativních konstrukcí po prepozici do: analýza vybraných frazémů

Vladimíra Holmanová

Čeština a polština jsou si jazyky velmi blízké (jak bývá ostatně často zmiňováno) a jinak tomu není ani v případě verbálních substantiv. Ta jsou velmi produktivní kategorií jak v češtině, tak v polštině; lze je odvozovat od široké škály sloves, včetně těch nově přejatých; můžeme je vytvořit i příležitostně z lexémů, z nichž běžně nevznikají (byť pro oba jazyky bývají uváděna jistá slovotvorná omezení, např. se verbální substantiva často neodvozují od modálních sloves nebo iterativ). Kromě obdobného způsobu tvoření si velmi dobře odpovídají i příslušné derivační sufixy v obou jazycích, jež se liší toliko coby důsledek odlišného hláskového vývoje. Zároveň je patrné, že v češtině i polštině jsou verbální substantiva často součástí ustálených slovních spojení či frazémů (v polštině např. *dać/dawać do myślenia nebo mieć do czynienia*, v češtině pak *být k mání* nebo *být k neuvěření*). Mimo těchto paralel ale nalézáme mezi oběma jazyky značné odlišnosti. Zatímco v polštině jsou verbální substantiva velmi častá až nadužívaná, v češtině se na místě polských protějšků často objevují konstrukce s infinitivem nebo různé slovesné tvary. Toto je mj. důsledek typologického rozdílu mezi oběma jazyky, tedy větší analytičnosti polštiny, která preferuje verbo-nominální konstrukce, ve srovnání s flexivnější češtinou, která dá v obdobném případě přednost jinému (verbálnímu) vyjádření. Rozdílnost obou jazyků je patrná zejména tedy, zaměříme-li se na způsob, jakým se deverbativní konstrukce překládají z polštiny do češtiny.

Vzhledem na množství verbálních substantiv se následující příspěvek omezuje pouze na frazémy, a to konkrétně ty, které zahrnují verbální substantivum po prepozici do. Z nich je několik jednotek vybráno k podrobnější analýze. Jedná se o spojení *mieć do czynienia*, *mieć do powiedzenia*, *dać/dawać do zrozumienia* a *pozostawiać wiele do życzenia*. Na základě korpusových dat je popsáno, jakým způsobem se tyto frazémy překládají do češtiny. Ukazuje se přitom, že častým překladovým protějškem nejsou zdaleka jen ustálená slovní spojení, ale i různé slovesné tvary či vedlejší věty. Výchozím datasetem je přitom paralelní korpus InterCorp v15 – jedná se o soubor textů, který obsahuje originální texty v jednom jazyce a jejich překlady do dalšího jazyka nebo jazyků, přičemž segmenty (věty, souvětí) v obou jazycích bývají zarovnané tak, aby je uživatel mohl vidět vedle sebe. Vzhledem k povaze výzkumu, tedy k tomu, že nás zajímá způsob překladu z polštiny do češtiny, je korpus omezen výlučně na polské originály. Tím je zúžen na jádro (tj. převážně beletristické, ručně zarovnané texty) a Europarl (výpovědi v Evropském parlamentu).

Klíčová slova: čeština, polština, paralelní korpus, frazém, verbální substantiva

Mgr. Vladimíra Holmanová
Ristori@seznam.cz
Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
nám. Jana Palacha 1/2,
116 38 Praha 1
ČESKÁ REPUBLIKA

Somatické frazémy s komponentom päta (komparatívna štúdia)

Anita Huťková

Porovnávacia štúdia sa zameriava na jazykové tvary a tváre somatizmu päta, petrifikované vo frazeologických jednotkách v slovenskom a maďarskom jazyku. Sémantická štruktúra vybraných somatických frazém s cieľom identifikovania jednotky cez jazykový obraz existujúci vo vedomí používateľov jazyka, sa v príspevku odкрýva na základe pojmových profilov (etnolingvistický prístup). Autorka pracuje s jazykovými a textovými dátami, ktoré interpretuje v komparatívnom priestore zvolených jazykov. Štúdia sa okrajovo dotkne aj problematiky prekladu týchto jednotiek.

Literatúra (výberovo):

BALÁKOVÁ, D. Dynamika súčasnej slovenskej frazeológie (fond somatických frazém). 2011. Universitat Greifswald.

BARTMIŇSKI, J. Úhel pohledu, perspektiva, jazykový obraz světa. Preložil M. Beneš. In: Studie z aplikované lingvistiky. Roč. 1, č. 1 (2010), s. 111-130.

LAKOFF, G., JOHNSON, M. Metafory, kterými žijeme. Brno: Host, 2002.

MLACEK, J., ĎURČO, P. a kol. Frazeologická terminológia. Bratislava: Stimul, 1995. Dostupné z: http://www.juls.savba.sk/ediela/frazeologicka_terminologia.

ROHRER, T. 2007. Embodiment and Experientialism. In: The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics. Ed. D. Geeraerts, H. Cuyckens. New York: Oxford University Press, 2007, s. 25-47.

VAŇKOVÁ, I., VITKOVSKAYA, V. Hlava: profily, subprofily, konceptuální schemata (Český somatismus v částečném porovnání s ruštinou). In: Didaktické studie, č. 1, r. 6, 2014, s. 79-88.

WIERZBICKA, A. Lexicography and Conceptual Analysis. Ann Arbor: Karoma Publishers, 1985.

Kľúčové slová: frazéma, somatizmus, päta, komparácia, jazykový obraz

doc. PhDr. Anita Huťková, PhD.

anita.hutkova@umb.sk

Katedra slovenského jazyka a komunikácie,

Filozofická fakulta

Univerzita Mateja Bela

Tajovského 51,

UMB Banská Bystrica

Jazykový obraz sveta v ruských a slovenských metaforických hádankách o častiach ľudského tela

Mariya Jadroňová

Konferenčný príspevok vychádza z časti výskumov pre našu dizertačnú prácu *Jazykový obraz sveta v hádanke* a zároveň je pripravený v rámci projektu VEGA č. 1/0211/24 *Kultúrno-kognitívny kontext telesnosti v jazyku*. V predkladanom príspevku sa zaoberáme problematikou jazykového obrazu sveta, ktorý predstavuje interpretáciu skutočnosti prostredníctvom prizmy jednotlivých jazykových spoločností. Cenný zdroj poznatkov predstavujú pri jeho skúmaní estetické (t. j. folklórne a autorské) texty určitého národa, medzi ktoré sa zaraďujú aj hádanky. Hlavným cieľom príspevku je komparatívna analýza sémantických a kvantitatívnych špecifik jazykových prostriedkov, prostredníctvom ktorých sa v ruských a slovenských hádankách s tematikou častí ľudského tela (v rozlúšteniach) uskutočňuje metaforické kódovanie (t. j. kódovanie predmetov z rozlúštení v textoch hádaniek prostredníctvom metafor). Metodologický rámec výskumu vychádza z metodológie systémovej lingvistiky. V tejto súvislosti považujeme za kľúčové analytickú a interpretačnú metódu, pomocou ktorých vykonávame analýzu a interpretáciu špecifik gramatickej a lexikálno-sémantickej štruktúry textov hádaniek a komparatívnu metódu, ktorá nám umožňuje porovnávať jazykový obraz sveta v ruských a slovenských hádankách. Využívame aj metódu kvantitatívneho výpočtu spočívajúcu v analýze frekvencie výskytu lexikálnych jednotiek v rozlúštení a v spojenom s ním jazykovom (metaforickom) kódovaní a vo vyčlenení jadra a periférie ruskej a slovenskej slovnej zásoby. Dokladový materiál výskumu pozostáva z 66 slovenských hádaniek s rozlúštením *oči, jazyk, zuby, ústa, nos, slzy, uši, zadok, ruky, prsty, žalúdok* a z 293 ruských hádaniek s rozlúštením *čelo, oči, oko, nos, ústa, hrdlo, tvár, obrva, obrvy, mihalnice, viečka, jazyk, zuby, brada, líčne kosti, nozdry, hlava, sople, sliny, ucho, vlasy, ruka, ruky, dlaň, prsty, nohy, pupok, črevá, krv* (v origináli *лоб, глаза, глаз, нос, рот, горло, лицо, бровь, брови, ресницы, веки, язык, зубы, борода, скулы, носдри, голова, сопли, слюни, ухо, волосы, рука, руки, ладонь, пальцы, ноги, пупок, кишки, кровь*), ktoré sme čerpali z ľudových a autorských zborníkov.

Kľúčové slová: jazykový obraz sveta; hádanky; slovenské hádanky; ruské hádanky; metafory; časti ľudského tela; rusko-slovenská komparácia

Mgr. Mariya Jadroňová
mariya.jadronova@umb.sk
Katedra slovanských jazykov
Filozofická fakulta
Univerzita Mateja Bela
Tajovského 51,
974 01 Banská Bystrica

Sonda do súčasných neštandardizovaných urbanoným mesta Sered'

Patrik Jakubek

Neštandardizovaná (živá) urbanonymia tvorí veľmi dôležitý prvok pri komplexnej snahe analyzovať urbanonymickú sieť každého jedného mesta či väčšej obce. Svojou jazykovou a mimojazykovou stránkou poskytuje relevantné informácie nielen pre výskumy na poli lingvistiky, ale i histórie, etnológie či geografie, keďže v mnohých prípadoch zhmotňuje viaceré kultúrno-spoločensko-hospodárske reálie minulosti i súčasnosti. Vzhľadom na tento výrazný potenciál tak v predkladanom konferenčnom príspevku venujeme pozornosť vybraným neúradným názvom ulíc, parkov či námestí, ktoré sú v súčasnosti zaužívané v komunikácii obyvateľov západoslovenského mestečka Sered'. Keďže pojem urbanonymum a jeho ukotvenie v sústave onomastickej terminológie nemusia byť známe širšej lingvistickej obci, v prvej časti príspevku venujeme pozornosť nielen teoretickému vymedzeniu pojmu urbanonymum, ale i bližšej špecifikácii neštandardizovanej urbanonymie, s dôrazom na jej postavenie voči ich štandardizovaným (synonymným) pendantom, komunikačnú platnosť, ako aj (ne)možnosť využívať takéto neúradné názvy v oblasti publicistických textov. V hlavnej časti príspevku sa už zaoberáme lexikálno-sémantickou charakteristikou a onymickou motiváciou vybraných neúradných urbanoným. Onymický materiál sme pre potreby analýzy získali predovšetkým vlastným terénnym výskumom v meste Sered'. V závere príspevku nato podávame rozvrstvenie analyzovaných neštandardizovaných urbanoným do jednotlivých kategórií v závislosti od východiskovej motivačnej línie. Ako ukazujú výsledky analýzy, najviac zastúpenou kategóriou súčasných neštandardizovaných seredských urbanoným je tá, ktorých motiváciou sú rôznorodé mestské existujúce či neexistujúce sídelné alebo nesídelné objekty, ktoré sa v tej-ktorej mestskej lokalite stali dominantnými, a majú, príp. mali najmä orientačnú funkciu.

Kľúčové slová: živá (neúradná) urbanonymia, onomastika, analýza, klasifikácia, mesto Sered'

Mgr. Patrik Jakubek

patrik.jakubek@juls.savba.sk

oddelenie dejín slovenského jazyka, onomastiky a etymológie

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i.,

Panská 26,

811 01 Bratislava 1

Některé aspekty rusko-českého dvojjazyčí v ruštině v online prostředcích

Marie Kaguševa

Tento příspěvek se zaměřuje na akvizici českého jazyka u rusky mluvících jedinců žijících v českém jazykovém prostředí, přičemž zvláštní pozornost je věnována reflexi uživatelů ruského jazyka z Ruska vůči ruskému jazyka jedince, žijícího v Českém jazykovém prostředí. V posledních letech se stále více rusky mluvících stěhuje do České republiky jednak za prací, studiem nebo z osobních důvodů kvůli válečnému konfliktu, což vytváří unikátní jazykovou situaci. V dané práci pod rusky mluvícími se rozumí všichni, kdo používá ruštinu aktivně jako mateřský jazyk nebo jeden ze dvou mateřských jazyků (obyvatelé zemí z prostranství bývalého SSSR). Příspěvek vznikl v rámci disertační práce, která zkoumá, jak se rusky mluvčí adaptují na české jazykové prostředí z hlediska jejich užití ruštiny, jaké typy jazykové akvizice tímto vznikají v ruštině a jaké faktory ovlivňují jejich akvizici. Pro účely daného příspěvku byla použita data z osobního blogu, kde autor píše o životě v České republice pro rusky mluvící publikum, zejména dzen.ru/mashainczech a ok.ru/mashainczech. Výzkum ukazuje, na jaké „nesprávnosti“ v ruském jazyce, který autor dopouští, aniž by se to uvědomoval, reagují ruští internetoví čtenáři z majoritní jazykové společnosti. Analýza také odhalila, že rusky mluvící jedinci často vytvářejí hybridní jazykové formy, které kombinují prvky obou jazyků. Tyto formy mohou být jak projevem jazykové kreativity, tak i snahou o usnadnění komunikace v multikulturním prostředí. A zároveň jsou i prostředky, které si rusky mluvící jedinec, žijící v českém jazykovém prostředí, neuvědomuje. Tyto jsou pak zdrojem různých reakcí rusky mluvících z majoritního jazykového prostředí.

Akvizice českého jazyka u rusky mluvících jedinců je komplexní proces, který vyžaduje nejen jazykové dovednosti, ale i kulturní porozumění a sociální interakci. Tato studie přispívá k lepšímu pochopení jazykové dynamiky rodilých mluvčích, dlouhodobě žijících v cizím jazykovém prostředí a k vnímání změn v jejich mateřském jazyce majoritní jazykovou populaci; může také sloužit jako podklad pro další výzkum v oblasti jazykového vzdělávání a integrace migrantů.

Klíčová slova: ruština, čeština, online jazyk, akvizice, interference

Mgr. Marie Kaguševa
kagusheva@seznam.cz
Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Nám. Jana Palacha 1/2
116 38 Praha 1
ČESKÁ REPUBLIKA

Jazyková (ne)konformnosť Miroslava Válka optikou ideologicky podmieneného mediálneho diskurzu 80. rokov 20. storočia

Veronika Kapaná

Odborný príspevok vychádza z diplomovej práce: *Obraz (ne)konformnosti Miroslava Válka v 80. rokoch 20. storočia* prostredníctvom vybraných médií. Nosným zameraním príspevku je lingvistická analýza vybraných mediálnych prejavov niekdajšieho ministra kultúry SSR v kontexte normalizačného obdobia. Vychádza zo zámeru komplexnejšie preskúmať prejavy jazykovej konformity, resp. premenlivosť exponovania podôb (ne)konformnosti M. Válka v medializovaných rozhovoroch 80. rokov 20. storočia v rámci ideologicky podmieneného mediálneho diskurzu. Inventár printových zložiek obsahovo-tematicky rozmanito reflektuje dobové súvislosti jazykových prejavov (vrátane osobitého idiolektu) M. Válka v trichotómii jazyk-text-kontext. Optikou trojúrovňového modelu lingvistickej analýzy diskurzu sledujeme zámer dospieť k objasneniu jazykovej (ne)konformnosti M. Válka i k relatívne platným konštatáciám vo vzťahu komunikantov i komunikátov navzájom. Analytický, ako aj komparatívny prístup k výskumnej problematike je funkčne uplatnený vo vzťahu k jednotlivým ukážkam dialógov.

Kľúčové slová: Miroslav Válek, 80. roky, jazyk, dialóg, konformita, diskurz, lingvistická analýza diskurzu

Mgr. Veronika Kapaná

kapasna.v@gmail.com

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Filozofická fakulta

Katedra slovenského jazyka a komunikácie

Tajovského 51

974 01 Banská Bystrica

Zum Gebrauch der festen Wortverbindungen – Analyse der Schülerkenntnisse im Bereich Kollokationen auf A1-Niveau

Iveta Káčerová

Feste Wortverbindungen sind ein wesentlicher Bestandteil der Kommunikation und daher ist es wichtig, sie im Fremdsprachenunterricht richtig einzusetzen. Es handelt sich um Kombinationen von Wörtern, die genau in dieser Kombination oder eventuell mit Varianten bekannt sind. Ein äquivalenter Ausdruck für diese Wortkombinationen ist phraseologische Wortverbindung oder Kollokation. Kollokationswissen hilft Fremdsprachenlernenden, Fremdsprachen zu verstehen und ihre Sprachproduktionsprozesse zu optimieren.

Zu Beginn des Fremdspracherwerbs wird nur der Grundwortschatz vermittelt, aus dem die Lernenden freie Wortverbindungen bilden können. Das typische Vorkommen einer bestimmten Wortverbindung wird im Unterricht nur selten geübt. Fremdsprachenlernende müssen Kollokationen lernen, da diese Wortverbindungen nicht durch andere Wörter ersetzt werden können. Aus diesem Grund dürfen Kollokationen (wie zum Beispiel das Bad putzen, sich die Hände waschen, Musik hören, auf die Party gehen, Rad fahren, ...) beim Erlernen einer Fremdsprache nicht vernachlässigt werden.

Der empirische Teil des Beitrags umfasst die Analyse der Kenntnisse der Schüler im Bereich der festen Wortverbindungen auf Anfängerniveau. Ein Fragebogen mit verschiedenen Übungstypen wurde an einer Grundschule verwendet, um den Kollokationslernprozess der Zielgruppe zu bewerten. Die Ergebnisse dienen auch zur Bewertung der einfachsten und schwierigsten Übungen. Im Beitrag werden einige Übungen zum Erwerb von festen Wortverbindungen in herkömmlichen Lehrbüchern vorgestellt und kritisch diskutiert.

Meine Erfahrung im Unterricht von Deutsch als Fremdsprache zeigt, dass es in den Lehrbüchern zu wenig grammatisch-lexikalische und praktische Übungen zu diesem Thema gibt. Kollokationen müssen vor allem systematisch gelernt und gelehrt werden. In den Lehrwerken finden sich nur wenige Aufgaben- und Übungstypen zum Erwerb von Kollokationen. Sie werden in der Regel nach dem Prinzip "Erkennen - Verstehen - Anwenden" vermittelt. Kollokationen werden in der Muttersprache meist automatisch und korrekt verwendet, in der Fremdsprache können sie den Lernenden jedoch Schwierigkeiten bereiten. Aus diesem Grund wird den Kollokationen aus sprachdidaktischer Sicht besondere Aufmerksamkeit geschenkt.

Schlüsselwörter: feste Wortverbindungen, Kollokationen, Deutsch als Fremdsprache

Mgr. Iveta Káčerová
ivetakacerovade@gmail.com
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Filozofická fakulta
Katedra germanistiky
Nám. J. Herdu č. 2
917 01 Trnava

Denazalizácia samohlások v litovských slovesách a s ňou spojené koreňové hláskové zmeny pri ich konjugácii

Milan Kolesík

Morfológia litovčiny sa okrem iného vyznačuje aj mimoriadne rozmanitým systémom konjugáčnych paradigiem. Zaužívané delenie do troch slovesných tried by síce mohlo naznačovať opak, no skutočné bohatstvo konjugáčnych foriem v litovčine sa vyjavuje až odhliadnutím od klasifikácie založenej výlučne na použitých gramatických morfédoch, teda pri bližšom pohľade na úplne všetky zmeny, ku ktorým môže v procese konjugácie litovských sloves dôjsť (s týmto zámerom vypracoval prof. Adolf Erhart komplexnejšiu klasifikáciu siedmich slovesných tried s množstvom ďalších podtried, ktorú publikoval vo vysokoškolskej učebnici *Baltské jazyky* z roku 1984). Spomedzi týchto zmien sa v navrhovanom príspevku budeme bližšie zaoberať zmenami v koreni tých sloves, v ktorých postupne došlo k denazalizácii samohlások (zvyčajne bývajú vnímané ako jedna z mnohých podskupín prvej konjugáčnej triedy, v Erhartovom systéme im však prináleží osobitná tretia trieda). Budeme analyzovať častejšie zmeny (rozšírenie koreňa o nazálne n, príp. m, predĺženie samohlásky koreňa, palatalizácia a iné spoluhláskové asimilácie) i menej časté, osobité prípady (metatéza spoluhlások, skrátenie samohlásky koreňa či rozšírenie koreňa o fonologický interfix), a to v tvaroch prítomnosti, minulosti, frekvencie a budúcnosti. Domnievame sa, že pokus o vypracovanie prehľadu týchto zmien, ktorý predstavuje cieľ navrhovaného príspevku, by mohol poslúžiť ako vhodná (nielen) učebná pomôcka k ľahšiemu uchopeniu tejto skupinky litovských sloves, ktorá je notoricky známa svojou rôznorodosťou.

Kľúčové slová: litovčina, denazalizácia, konjugácia, hláskové zmeny, koreň slova, slovesá prvej konjugáčnej triedy, morfológia litovčiny, morfematika litovčiny

Mgr. Milan Kolesík, PhD.

mcolesik2@ukf.sk

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Filozofická fakulta

Katedra slovanských filológií

Štefánikova trieda 67

949 01 Nitra

Kategória vidu (aspektu) v litovčine a vo vybraných západoslovanských jazykoch (slovenčina, čeština, poľština): komparatívna analýza

Milan Kolesík

Lexikálno-gramatická kategória vidu (aspektu) síce je súčasťou systému slovesných kategórií v baltských i slovanských jazykoch, no v spôsoboch realizácie aspektuálnosti (resp. čiastočne aj v jej samotnom ponímaní) sa medzi týmito skupinami jazykov prejavujú značné rozdiely. Azda najvýraznejšie sa tieto odlišnosti vyskytujú v oblasti morfológických prostriedkov používaných k vyjadreniu aspektuálnosti a v oblasti vzťahov medzi vidom a inými slovesnými kategóriami (osobitne vo vzťahu medzi vidom a slovesným časom). Ukazuje sa, že odlišné spôsoby vyjadrenia kategórie vidu úzko súvisia s osobitosťami morfológie litovských slovies a so snahou zakomponovať koncept dokonavosti/nedokonavosti do zložitého systému slovesných časov. Situáciu navyše neľahčuje ani pomerne veľké množstvo nepravidelností, ktoré sú v litovčine charakteristické najmä pre slovesá prvej triedy. Cieľom navrhovaného príspevku je predložiť čiastkovú porovnávaciu charakteristiku kategórie vidu, ktorá bude vychádzať z komparatívnej analýzy slovesných tvarov v litovčine a vo vybraných západoslovanských jazykoch (slovenčina, čeština a poľština). Vzhľadom na značný rozsah tohto výskumného problému sa v príspevku pokúsime o stanovenie základných charakteristík a kľúčových rozdielov vychádzajúcich z obmedzenej perspektívy komparácie iba medzi štyrmi jazykmi, čo však môže poslúžiť ako vhodné východisko pre nadväzujúce a podstatne hlbšie rozpracovanie problematiky.

Kľúčové slová: vid (aspekt), aspektuálnosť, sloveso, slovesné kategórie, komparatívna lingvistika, systémová lingvistika, morfológia, litovčina, slovenčina, čeština, poľština

Mgr. Milan Kolesík, PhD.

mcolesik2@ukf.sk

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Filozofická fakulta

Katedra slovanských filológií

Štefánikova trieda 67

949 01 Nitra

Slovenské nárečia z pohľadu obyvateľov Záhoria

Martina Kotvanová

Príspevok sa zaoberá percepciou nárečí na Slovensku z pohľadu obyvateľov Záhoria, pričom využíva metódy percepčnej dialektológie. Jeho hlavným cieľom je zachytiť a analyzovať aktuálne povedomie obyvateľov Záhoria, vrátane autochtónnych používateľov záhorskeho nárečia, o slovenských nárečiach, s dôrazom na ich územné členenie, typické jazykové javy a postoje k používateľom týchto nárečí.

Obsahom príspevku je predstavenie viacfázového zberu dát, ktorý zahŕňa oslovenie respondentov pomocou kontaktného formulára a naň nadväzujúce osobné stretnutie, počas ktorého explorátorka uskutočňuje vstupný rozhovor a následne aplikuje metódu „dokresli mapu“. Z dôvodu zabezpečenia relevantnosti údajov sú do výskumu zaradení len respondenti, ktorí spĺňajú minimálne jedno z uvedených kritérií – pochádzajú zo Záhoria, prežili tam významnú časť svojho života alebo tu žijú v súčasnosti.

Súčasťou kontaktného formulára a metódy „dokresli mapu“ sú získané demografické a sociologické údaje o respondentoch výskumu – pohlavie, vek, vzdelanie, bydlisko, pracovné zameranie, záľuby a pod. Samotná metóda „dokresli mapu“ slúži na vymedzenie nárečových oblastí na území Slovenska z pohľadu respondenta, zaznamenanie nárečových osobitostí, resp. javov príznačných pre vyznačené nárečové oblasti na mape a tiež na vyjadrenie postojov k obyvateľom týchto vymedzených oblastí.

Vstupný rozhovor realizovaný s respondentmi v rámci výskumu sa, na rozdiel od metódy „dokresli mapu“, zameriava na globálnejšie vnímanie problematiky nárečia, vnímanie aktívneho používania nárečia a odovzdávania nárečia ďalším generáciám.

Vizuálne vymedzenie nárečových oblastí vyhodnocujeme prostredníctvom porovnania s nárečovou mapou v Atlase slovenského jazyka (Štolc a kol., 1968) a špecifické nárečové javy (fonetické, morfológické, lexikálne a i.) porovnávame s klasifikáciou v odbornej literatúre (Vývin slovenského jazyka a dialektológia, Krajčovič, 1988; Praktická dialektológia, Múcsková, Muziková, Wambach, 2012 a i.). Ostatné kvalitatívne dáta, zamerané najmä na postoje k nárečiu, jeho používaniu a odovzdávaniu mladším generáciám, vyhodnocujeme tiež prostredníctvom komparácie na základe spoločných a rozdielnych znakov.

Výsledky výskumu prinášajú dôležité poznatky o tom, ako obyvatelia Záhoria vnímajú nárečia na Slovensku, a to nielen z hľadiska jazykových rozdielov, ale aj z hľadiska sociálnych a kultúrnych postojov. Tieto zistenia sú významným prínosom pre výskum percepčnej dialektológie a prispievajú k lepšiemu pochopeniu jazykovej diverzity na Slovensku.

Kľúčové slová: nárečie, percepčná dialektológia, vnímanie nárečia, postoje k nárečiu, obyvateľ Záhoria

Mgr. Mária Kotvanová
martina.macejkova@juls.savba.sk
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i.
Dialektologické oddelenie
Panská 26
811 01 Bratislava 1

Paralingvistické javy – súčasť živého televízneho športového komentára

Natália Kováčová

Témou konferenčného príspevku sú paralingvistické javy, ktoré v živom športovom komentári zohrávajú kľúčovú úlohu a prispievajú k dynamike a emocionálnemu prepojeniu medzi komentátormi a divákmi. Cieľom príspevku je detailne preskúmať, ako mimojazykové prostriedky, ako sú napríklad hlasová intenzita, rýchlosť reči, frázovanie, plynulosť a intonácia, prispievajú k tvorbe živého športového komentára a ovplyvňujú celkový zážitok divákov.

V prvej časti príspevku sa zaoberáme teoretickými základmi paralingvistiky, ktorá skúma mimojazykové aspekty verbálnej komunikácie. Zdôrazňujeme, že paralingvistické javy môžu byť v rámci vytvárania živého športového komentára využívané vedome aj nevedome, a množstvo z nich na seba v rámci živého športového komentára môže bezprostredne nadväzovať, pričom môžu zásadne ovplyvniť kvalitu komentovania a vnímanie športových udalostí.

V druhej časti príspevku sa venujeme vlastnej analýze paralingvistických javov, ktorú sme vykonali v rámci diplomovej práce s názvom Jazyk športových komentátorov na základe jazykového materiálu z prenosov z Majstrovstiev sveta vo futbale 2022. Skúmaným materiálom sa stali zápasy poľskej futbalovej reprezentácie komentované v poľskom jazyku. Prvotná úloha spočívala v transkripcii jednotlivých komentárov, po ktorej nasledovala podrobná analýza, ktorej výsledky budú prezentované v rámci konferenčného príspevku.

Kľúčové slová: paralingvistika, športový komentár, analýza, priamy športový prenos

Mgr. et Mgr. Natália Kováčová
kovacova.natalia@mail.muni.cz

Masarykova univerzita

Filozofická fakulta

Ústav slavistiky

Arna Nováka 1

602 00 Brno

ČESKÁ REPUBLIKA

Предлоги в устной речи русскоязычных граждан

Angelina Krasnova

Данная работа посвящена предлогам и конструкциям с ними в речи носителей русского языка, проживающих в г. Пльзень и Пльзеньском крае. Материалом для изучения послужили записи разговорной речи, собранные в период с 2016 по 2022 год, которые были проанализированы на морфологическом и синтаксическом уровнях. В анализе будут рассмотрены неправильные предложные формы, появление которых зачастую обусловлено влиянием Language 2, то есть чешского языка, а также представлена попытка их классификации.

Актуальность проблематики заключается в необходимости изучения русско-чешской интерференции, являющейся результатом роста русскоговорящего населения в Чехии, которое взаимодействует с чехами в культурном и языковом плане. Именно предложные конструкции в силу их похожести и омонимичности сильно подвержены языковой интерференции и являются интересным аспектом изучения русской речи за рубежом.

Ключевые слова: язык, речь, предлог, интерференция

Angelina Krasnova
angelin@students.zcu.cz
Katedra filologických studií ZČU v Plzni
Sedláčkova 214/15,
301 00 Plzeň
ČESKÁ REPUBLIKA

Вплив мовної політики та суспільства на власні назви у сфері послуг періоду російсько-української війни

Liudmyla Kravchenko – Alla Tytok

Сфера українського бізнесу має безпосередній зв'язок із соціальною та політичною сферами суспільства. Щодня ми відвідуємо певні установи, перебуваємо в соціумі, тож взаємовплив покупців та виробників, споживачів та власників бізнесу є обов'язковим.

У роботі здійснено аналіз 182 онімів зі сфери послуг, що зазнали змін після початку широкомасштабного вторгнення російських військ на територію України. Порівнюючи 91 назву (58 ергонімів, 21 хрематонім, 10 товаронімів та 2 інтернетоніми) до перейменування та 91 назву після перейменування, ми визначили, як суспільство та мовна політика держави впливають на процес трансформації власних назв. Джерелами матеріалу дослідження стали ресурси соціальних мереж «Інстаграм», «Фейсбук», «Ютуб», системи обміну повідомленнями «Телеграм», сайти новин, офіційні сторінки компаній та територіальних громад.

Двома основними причинами перейменування у сфері українського бізнесу впродовж останніх десяти років є суспільний запит до проведення змін та ухвалення законів, що регулюють використання державної мови в різних сферах суспільного життя. Соціальні та політичні рухи в Україні останнього десятиліття схилиють владу до пильного стеження за дотриманням розвитку мовної системи держави. Від 2015 року було ухвалено шість основних Законів, що регулюють функціонування онімів у сфері послуг.

Скориставшись результатами щорічних аналітичних досліджень «Становище української мови в Україні», проведених громадським рухом «Простір свободи» впродовж 2011–2020 років, ми створили графіки змін мовних уподобань українців у назвах закладів сфери обслуговування та рекламі товарів. Це дозволило визначити, що, на жаль, до 2019 року провідною була тенденція до зменшення представлення української мови у сфері послуг, реклами та торгівлі (2011 рік – 53% від усіх назв, 2013 – 46%, 2016 – 40%, 2019 – 37%). Кількість вивісок російською мовою за 10 зазначених років зменшилася в понад 2 рази (від 25% у 2011 році до 12% у 2019 та 9% у 2020 році), однак зросло використання латинки для представлення закладів харчування (2011 рік – 14%, 2020 рік – 35%).

Із 2020 року частка українськомовних назв під дією законодавчої бази невпинно зростала й особливого піку досягла після лютого 2022 року.

Цей процес засвідчують і проаналізовані нами перейменовані заклади та товари в 2022–2024 роках. Мовне оформлення новоутворених онімів сфери бізнесу засвідчило суттєве збільшення кількості назв, зафіксованих українською мовою, а саме 81 онім (89 % від усіх перейменувань): хліб "Азовський", магазин "Паляниця". Однак зросла частка назв, написаних латинкою, зокрема 10 онімів (11 %), серед яких 4 – це слова та словосполучення, що повністю відповідають правопису англійської

мови (лінійка засобів догляду "Silky hands"), 5 є транслітерованими українськими назвами (житловий комплекс "Dobre Misto", український відповідник "Добре місто"), 1 назва – це транслітерація російського слова, записана поєднанням символів кирилиці та латинки (медичний заклад "Zdravo"). Кількість онімів, оформлених українською мовою, збільшилася завдяки зникненню назв, написаних російською та білоруською мовами, але варто наголосити, що й кількість назв, переданих латинкою, теж не виправдано зростає.

Суспільство самостійно ініціювало зміни власних назв, особливо після широкомасштабного вторгнення російських військ на територію України, адже населення переймається чистотою простору навколо себе, а мовний ландшафт є невід'ємною його складовою. Окрім того, українські споживачі під час процесу перейменування реагували на всі зміни: позитивно сприйняли нові назви, які створені з дотримання мовних норм та задовольняють користувацькі смаки, та визначали невдалі найменування, що невдовзі були змінені знову.

Результати дослідження демонструють, що назовництво у сфері послуг зазнає великого впливу як від суспільства, так і від мовної політики країни. Споживачі товарів та послуг найчастіше є ініціаторами змін, які опісля підтримують урядовці та ухвалюють такі закони, що змушують власників закладів та виробників товарів адаптувати найменування продукції до заданих вимог.

Ключові слова: українська мова, мовна політика, власна назва, ергонім, перейменування

*Кравченко Людмила Олександрівна (Liudmyla Kravchenko), канд. філол. наук,
доцент*

lutwins@ukr.net

Навчально-науковий інститут філології

Кафедра української мови та прикладної лінгвістики

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Бульвар Тараса Шевченка, 14, кімн. 95

Київ,

УКРАЇНА

Титок Алла Вікторівна (Alla Tytok)

allatytok@gmail.com

студентка 4 курсу бакалаврату

Навчально-науковий інститут філології

Кафедра української мови та прикладної лінгвістики

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Бульвар Тараса Шевченка, 14, кімн. 95

Київ,

УКРАЇНА

Вплив мовної ситуації на мовний ландшафт столиці України (на матеріалі ергонімів і реклами окремих районів Києва)

Liudmyla Kravchenko – Anastasiia Nosok – Mariia Savenok

Мовна ситуація міста, особливо під час війни, є ключем для розуміння соціальних та культурних змін. Мова побутового спілкування населення, назви крамниць, рекламні тексти тісно пов'язані з тими, хто пропонує послуги, й тими, хто їх споживає.

У роботі висвітлено вплив мови спілкування мешканців на мовний ландшафт Дніпровського, Оболонського й Шевченківського районів міста Києва, зокрема на назви крамничок та рекламу побутових послуг і товарів.

Матеріалом нашої розвідки стали 107 назв крамничок, 101 текст рекламного оголошення, зібрані протягом квітня–вересня 2024 року, та результати соціолінгвістичного опитування, проведеного в квітні 2024 року.

Аналіз відповідей 111 респондентів чотирьох вікових груп: (1) від 10 до 17 років, 2) від 18 до 24, 3) від 25 до 34, 4) старше 35 років) показав зв'язок між мовою спілкування киян у різних сферах життя й мовним ландшафтом столиці.

Із-поміж 107 назв крамничок 29 (27,1% від усіх проаналізованих) написані українською мовою кириличними літерами: “*Фісташка. Світ сухофруктів та спецій*”, “*Клуб Кав'ярочка*”; 4 (3,7%) відповідають українській фонетиці, але подані латинкою: “*Bulochka*”, “*Koketka*”. Ці показники корелюють із результатами відповідей респондентів у віковій групі 25–34 роки про мову, яку вони найчастішечують на вулицях Києва. Третина опитаних (33,3%) зазначила українську мову, стільки ж (33,3%) – українську і російську та третина (33,3%) – російську. У неофіційній сфері, зокрема з родиною і друзями, українською мовою послуговуються 60% респондентів цього віку, російською – 28,7%, і українською і російською – 6,7%, суржиком – 6,7%. Результати опитування вікової групи 18–24 роки суттєво не відрізняються від попередньої; показники збільшуються лише на користь суржику: українською мовою спілкуються 56,7% респондентів, українською і російською – 16,7%, суржиком – 10%, російською 16,7%. Гіпотетично, вікова група опитаних 25–34 роки може репрезентувати представників малого бізнесу, а саме власників крамничок, а вікові групи 18–24 роки та 25–34 роки – потенційних покупців. Саме на них передусім орієнтовані назви крамничок.

Окрім віддзеркалення мови спілкування власників і покупців, назви крамничок також наслідують моду, а саме захоплення молоді англійською мовою. Зокрема, 20 назв закладів (18,7%) повністю відповідають графіці та фонетиці англійської мови: “*Bubble*”, “*PIZZA DAY*”; 42 (39,3%) містять поєднання двох або більше мов, найчастіше української та англійської: “*ZAVOD BURGERS*”, “*Glam smile lazer стоматологічний центр*”; 3 із них (2,8%) у назвах поєднують три мови: “*Перукарня*”

Пчёлки Beauty salon” (українську, російську й англійську мови, кирилицю та латинку). Зафіксовано деякі назви, написані з помилками: “*Інтуїція*”, “*АВТОКЛЮЧІ З ЧІПОМ*”.

Згідно з опитуванням, мовою спілкування в офіційній сфері є українська (89,2% усіх респондентів); 4,5% використовують одночасно українську й російську; англійську – 1,8%; а 4,5% опитаних спілкуються іншими іноземними мовами. Такі показники співвідносні з мовою офіційної реклами, яка представляє формальні послуги українською мовою, і лише зрідка англійською. Йдеться про рекламу косметичних процедур, магазинчиків зі спеціалізованим спектром товарів, мінімаркетів, прибудинкових кав’ярень та інтернет-провайдерів.

Неформальною мовою спілкування з колегами є переважно українська (76,6%); українська та російська (16,2%), суржик (0,9%). Найпоширеніші мови, які респонденти чують на вулицях Києва – українська (44,1%) та російська (20,7%). У щоденному спілкуванні киян переважає українська (64,0%), зрідка у вжитку російська (16,2%) та поєднання цих мов (16,2%). Ці показники також можна зіставити з мовою неофіційної реклами, до якої належать повідомлення про вивіз сміття, ремонт, купівлю товарів тощо. Зафіксована реклама має 3 варіанти оформлення: друкований текст; рукописний текст (оголошення); банери. Загалом, серед 101 оголошення 43 (42,6%) написані українською мовою, зокрема кирилицею: “*Швейна фурнітура Канцтовари на Щусева, 15*”, “*Фільтри для води*”, “*Шаурма салати Час смачної їжі*”; 23 (22,8%) написані російською мовою: “*СНИМУ КВАРТИРУ у Хозяина*”, “*Электрик все виды работ*”. Найчастіше російською мовою пропонують послуги купівлі антикваріату, зокрема речей, які були в побуті за часів СРСР. Зазвичай, ця реклама має раритетний характер (купівля бивнів мамонтів, старих ялинкових іграшок), і вибір мови в ній продиктований потенційним реципієнтом.

Серед усіх проаналізованих оголошень, 17 (16,8%) містять поєднання кількох мов: “*СВИТ АУТДОР outdoor advertising*” (українську та англійську), “*LA VITA COFFEE Візьми з собою улюблену каву!*” (італійську та українську). У деяких текстах зафіксовані помилки: лексико-граматичні: “*...потрібні співробітники від рядових до керуючих позицій...*”, “*Розвиток морально-вольових та фізичний якостей*”; синтаксичні: “*ДРУК [на] Футболках Кепках...*”; друкарські: “*ХОСТЕЛ в центрі белі метро...*”.

Показники нашого соціономастичного дослідження підтверджують взаємовплив мови спілкування та реклами в неофіційній сфері. Проте в офіційній сфері та в назвах крамничок спостерігаємо значний відсоток поєднань української та англійської мов, що є даниною моді та процесам глобалізації.

Ключові слова: українська мова, соціономастика, мовний ландшафт, мовна ситуація, ергонім, реклама

*Кравченко Людмила Олександрівна (Liudmyla Kravchenko), канд. філол. наук,
доцент*

lutwins@ukr.net

Навчально-науковий інститут філології

Кафедра української мови та прикладної лінгвістики

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Бульвар Тараса Шевченка, 14, кімн. 95

Київ,

УКРАЇНА

Носок Анастасія Андріївна (Anastasiia Nosok)

nastyu.nosok@gmail.com

бакалавр, студентка I курсу магістратури

Навчально-науковий інститут філології

Кафедра української мови та прикладної лінгвістики

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Бульвар Тараса Шевченка, 14, кімн. 95

Київ,

УКРАЇНА

Савенок Марія Володимирівна (Mariia Savenok)

erkenbrandarven.27@gmail.com

бакалавр, студентка I курсу магістратури

Навчально-науковий інститут філології

Кафедра української мови та прикладної лінгвістики

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Бульвар Тараса Шевченка, 14, кімн. 95

Київ,

УКРАЇНА

Pravopisné osobitosti vlogosféry

Romana Krolčíková

Tematické zameranie predloženého príspevku vychádza z dizertačnej práce *Anglicizmy v súčasnej slovenčine (so zameraním na sféru vlogov)* (Krolčíková, 2024), v ktorej sme naznačili, že v kontexte vlogosféry sa črtá osobitý pravopisný úzus. Slovenskú vlogosféru chápeme ako komunikačný virtuálny priestor, v ktorom sa ustálilo používanie jazykových aj parajazykových prostriedkov, ako aj rôzne komunikačné formy verbálneho či neverbálneho prejavu. V tomto komunikačnom priestore účinkujú vlogeri tvoriaci v slovenskom jazyku, ktorí natáčajú a uverejňujú videá prostredníctvom online portálu YouTube. Obsahom vlogov je vyjadrenie a zdieľanie vlastných myšlienok, postojov či nápadov, ktoré sú podané neformálnou a vtípnou formou (napríklad v podobe glos alebo paródii či satirických komentárov). Napriek primárne ústnemu charakteru vlogosféry jej výraznou vlastnosťou je multimodalita, t. j. používanie viacerých komunikačných módov na prenos informácií. Okrem audiovizuálneho prenosu sa vo vlogu vyskytujú vložené písané fragmenty v podobe titulkov, vložené obrázky, súbory typu gif či emotikony a v neposlednom rade súčasťou vlogosféry sú aj metatexty (paratexty), ktoré sa vzťahujú k vlogu (názov vlogu a jeho popis pod videom). Ďalším písaným komponentom, ktorý je súčasťou sféry vlogov, sú komentáre od publika (sledovateľov, followerov, subscriberov), prostredníctvom ktorých vlogerské publikum komunikuje v rámci virtuálnej komunity. Na tieto písané komponenty sústreďujeme našu pozornosť.

Hlavným cieľom príspevku je opísať formálne osobitosti vlogovej komunikácie na úrovni pravopisu. Ďalším cieľom je opísať a vysvetliť komunikačné a pragmatické funkcie týchto pravopisných osobitostí. Pri analýze jazykového materiálu vychádzame z komunikačného prístupu k skúmaniu jazyka (Dolník, 2010; 2018). Teoreticky sa opierame najmä o poznatky slovenskej lingvistickej pragmatiky (Dolník, 2010; 2018; 2021) a interaktívnej štylistiky (Slančová, 2023; 2024).

Kľúčové slová: pravopis, počítačovo sprostredkovaná komunikácia (CMC), súčasný jazyk, vlogosféra, YouTube

Mgr. Romana Krolčíková, PhD.

romana.krolcikova@korpus.juls.savba.sk

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i.

Slovenský národný korpus

Panská 26

811 01 Bratislava

Lexikografické práce predspisovného obdobia

Michaela Majerčíková

Slovníky zohrávajú významnú úlohu pri rozvíjaní kultúry, preto je dôležité nahliadať na ne ako na dôležitý objekt výskumu. Slovníky sú často výsledkom hromadenia obsahu predchádzajúcich lexikografických diel, obzvlášť, keď hovoríme o historických slovníkoch. Často sa stávalo, že jednotlivé slovníky kopírovali už tie publikované a dodávali im slovenské alebo slovakizované preklady, ktoré odrážajú slovnú zásobu danej doby. Už od stredoveku sa nielen lexikografi snažili zachytiť lexiku súvekej slovenčiny. Slovníky, slovníčky, ale aj glosy boli neraz súčasťou učebníc a vychádzali zo slovnej zásoby antických autorov. Latinčina ako spisovný jazyk vtedajšieho obdobia sa používala pri vedeckých prácach, preto väčšinu slovníkov nachádzame aj ako súčasť latinských tlačí.

Predkladaná štúdia sa venuje historickej lexikografii z obdobia predspisovnej slovenčiny, teda pred bernolákovskou kodifikáciou. Cieľom je podať verný obraz lexikografie predberňolákovského obdobia. V úvode podáva stručný prehľad doterajšieho výskumu lexikografických prác predspisovného obdobia a upriamuje pozornosť na vybrané slovníkové diela: *Syllabus Vocabulorum E. Alvari* (Trnava 1728 a 1733) a *Verborum In Institutione* (Trnava 1648). Spomenuté lexikografické práce opisuje na základe ich komparácie. Zamiera sa na koncepciu spomenutých slovníkov, na komparáciu použitej lexiky a jej prekladov. V ďalšej časti štúdia poukáže na nejednotnosť prekladov na základe konkrétnych príkladov prekladov zvierat, obzvlášť pri prekladoch exotických zvierat do slovenčiny, prípadne aj do iného jazyka. Zväčša sa uvádza ekvivalent v maďarskom alebo nemeckom jazyku. Porovnanie prekladov s *Historickým slovníkom slovenského jazyka* (1991 – 2008) a Bernolákovým *Slowárom (Slowár Slowenski Češko-Latínsko-Nemecko-Uherski, 1825)* ukazuje, ako sa jednotlivé preklady používali a či boli ustálené v súvekej slovnej zásobe predspisovného a bernolákovského obdobia.

V závere štúdie zhodnotíme doterajšie poznatky a výsledky a načrtne ciele ďalšieho výskumu tejto problematiky.

Kľúčové slová: jazykoveda, lexikografia, predspisovné obdobie, latinčina, lexika

Mgr. Michaela Majerčíková

michaela.majercikova@korpus.juls.savba.sk

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i.

Panská 26

811 01 Bratislava

Neinstitucionální jazykové poradenství v on-line prostředí

Barbora Martinkovičová

V Česku se tazatelé v současnosti mohou obrátit na dvě jazykové poradny zaměřené na problematiku českého jazyka, které jsou zaštitěny institucí. Soustavné jazykové poradenství poskytuje prostřednictvím telefonické linky jazyková poradna Ústavu pro jazyk český. Na didaktickou problematiku se pak specializuje poradna Asociace češtinářů, jež svým tazatelům odpovídá e-mailem. Obě poradny pak vybrané dotazy zveřejňují v psané podobě na internetu.

Příspěvek se zaměří na dosud neprozkoumanou oblast neinstitucionálního jazykového poradenství v on-line prostředí, resp. na webové interakce jazykověporadenského charakteru, jež nejsou zaštitěny žádnou bohemistickou institucí. Zdrojem těchto interakcí jsou především různé facebookové skupiny, které se zaměřují na korektury nebo na „nešvary“ českého jazyka, jejichž členové si vzájemně radí (např. Korektoři a další znalci: <https://www.facebook.com/groups/883701281795170>), ale také příspěvky blogerů či novinářů (často korektorů), kteří v diskusi pod svými články odpovídají na nejrůznější jazykové dotazy svých čtenářů (např. Hříchy pro šíleného korektora: <https://www.interval.cz/clanky/author/petr-behun/>).

Hlavním cílem příspěvku je shromáždit tento typ textů a popsat jejich základní vlastnosti. Úkolem jazykového poradenství je řešení jazykových otázek, z pohledu tazatele spíše jazykových problémů, analýzy jazykových problémů jsou přitom podstatou teorie jazykového managementu (Dufek, 2022). Sdílení stejného předmětu zájmu tak vybízí ke zkoumání interakcí jazykověporadenského charakteru právě z perspektivy této teorie. Příspěvek si přitom všímá vybraných aspektů jednotlivých fází jazykového managementu (s výjimkou fáze povšimnutí nemusí být vždy všechny fáze přítomny). Zkoumané interakce se věnují pouze těm jazykovým prostředkům, kterých si někdo povšimnul. V rámci této fáze lze vysledovat, jaké jazykové otázky přitahují pozornost tazatelů, a tyto dotazy kategorizovat. Fáze hodnocení pak umožňuje získat informace o tazatelových postojích (např. o jeho preferencích deskripce či preskripce), fáze plánu úpravy zase informace o postojích odpovídajícího. Implementace pak může vypovídat o jejich vzájemném vztahu (zejména o tom, jak se utváří autorita odpovídajícího a zda a do jaké míry ji tazatel respektuje).

Popsané vlastnosti budou porovnány s dosavadními poznatky o jazykových poradnách provozovaných institucemi. O institucionálním jazykovém poradenství a jeho jednotlivých aspektech vzniklo mnoho prací, přesto jsou práce, které by se zabývaly jazykovým poradenstvím z pohledu teorie jazykového managementu, spíše ojedinělé (viz např. Beneš et al., 2018). Výsledky výzkumu tak mohou současně být i příspěvkem k této málo využívané perspektivě.

Literatura:

BENEŠ, Martin – PROŠEK, Martin – SMEJKALOVÁ, Kamila – ŠTĚPÁNOVÁ, Veronika (2018): Interaction between language users and a language consulting center.: challenges for Language Management Theory research. In: Jiří Nekvapil – Lisa Fairbrother – Marián Sloboda (eds.), Language Management Approach: Special Focus on Research Methodology. New York, NY, et al.: Peter Lang, s. 119–140.

DUFEK, Ondřej (2022): Teoreticko-metodologická a materiálová východiska. In: Ondřej Dufek – Klára Dvořáková – Martin Beneš – Hana Mžourková – Barbora Martinkovičová – Kamila Smejkalová – Veronika Štěpánová, Jazyková poradna, dobrý den. O češtině a jejích uživatelích. Praha: NLN, s. 26–38.

Hříchy pro šíleného korektora [on-line] (Cit. 15. 9. 2024).
<https://www.interval.cz/clanky/author/petr-behun>

Korektoři a další znalci [on-line] (Cit. 15. 9. 2024)
<https://www.facebook.com/groups/883701281795170>

Klíčová slova: jazyková poradna; webové poradenství; jazykový dotaz; teorie jazykového managementu

Mgr. Barbora Martinkovičová

martinkovicova@ujc.cas.cz

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, v. v. i.

Letenská 123/4

118 00 Praha 1

ČESKÁ REPUBLIKA

K otázke polykódového textu v reklame

Fedor Miliaev

Tento príspevok sa zaoberá problematikou polykódových textov v reklamnej komunikácii v kontexte ruskej a slovenskej kultúry. Polykódové texty, ktoré kombinujú jazykové, vizuálne, grafické a symbolické prvky, tvoria základnú štruktúru súčasnej reklamy, a ich pochopenie je kľúčové pre efektívnu marketingovú komunikáciu. Výskum sa zameriava na analýzu spôsobov, akými tieto rôzne kódy spolupracujú pri tvorbe významov a na identifikáciu kultúrnych a sociálnych faktorov, ktoré ovplyvňujú ich interpretáciu príjemcami.

Cieľom príspevku je preskúmať, ako sa v reklamných kampaniach v ruskom a slovenskom prostredí využívajú jazykové, vizuálne a symbolické prvky, a zároveň porovnať ich použitie v oboch kultúrnych kontextoch. Metodologicky príspevok vychádza z princípov semiotickej analýzy, lingvistickej interpretácie a vizuálnej analýzy, pričom sa zameriava na interakciu medzi textovými a obrazovými komponentmi reklamy. Príspevok tiež reflektuje interdisciplinárny charakter problematiky, keďže prepája poznatky zo semiotiky, lingvistiky, mediálnych štúdií a marketingovej komunikácie.

Príspevok sa snaží identifikovať špecifické jazykové prostriedky, vizuálne prvky a kultúrne symboly, ktoré sú dominantné v oboch prostrediach (ruskej a slovenskej reklamnej komunikácie), ako aj faktory ovplyvňujúce ich interpretáciu cieľovými skupinami. Na základe zistení príspevok formuluje závery o vplyve kultúrneho a sociálneho kontextu na tvorbu a recepciu polykódových textov v reklame.

Predpokladáme, že polykódové texty v ruskej a slovenskej reklame majú špecifické charakteristiky, ktoré sú podmienené kultúrnymi a sociálnymi faktormi daných krajín. Porozumenie týmto charakteristikám môže poskytnúť cenné poznatky pre tvorbu efektívnejších a kultúrne prispôbených reklamných stratégií. Príspevok tak prispeje k rozšíreniu teoretických a praktických poznatkov v oblasti reklamy, semiotiky a marketingovej komunikácie.

Kľúčové slová: reklama, polykódový text, pragmalingvistika

Mgr. Fedor Miliaev

fedor.miliaev@ukf.sk

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Filozofická fakulta

Katedra slovanských filológií

Štefánikova trieda 67

949 01 Nitra

Honorifikácia Slovenského národného povstania v slovenskej urbanonymii

Filip Pacalaj

Jednou z najproduktívnejších skupín zdrojov honorifikácie v urbanonymii sú výrazy spojené s vojenskou emancipáciou štátu. Tie vzdávajú úctu osobnostiam, ktoré sa v minulosti zaslúžili o presadenie samostatnosti štátu. V slovenskom prostredí je v tomto ohľade kľúčovou udalosťou Slovenské národné povstanie, ktoré si svojím významom zaslúžilo výrazné zastúpenie medzi honorifikačnými urbanonymami tak priamou dechrématonymickou motiváciou, ako aj deantroponymickými urbanonymami honorifikujúcimi zúčastnené osobnosti, a tiež nepriamymi odkazmi cez motiváciu urbanonyma dátumom či apelatívom tvoriacim dôležitú súčasť príbehov spojených s udalosťou.

V príspevku predstavujeme možnosti komponentovej analýzy encyklopedických informácií k honorifikovaným entitám vykonávanej na ploche celkového súboru rádovo 30 000 urbanonym vyskytujúcich sa na Slovensku. Vyberáme tie urbanonymá, ktorých honorifikovaná entita v komponente "vzťah k zásadnej národnostvornej udalosti" obsahuje hodnotu "SNP" a následne sledujeme obsah ďalších komponentov, ako sú "povolanie", "národnosť", "politická príslušnosť", "úroveň významu osobnosti na škále od lokálnej po medzinárodnú", "faktor emigrácie", "obet'/agens" a ďalších.

Identifikujeme tak rôzne skupiny deantroponymických, dechrématonymických a deapelatívnych urbanonym spojených s Povstaním. Následne sledujeme zastúpenie výrazov priraditeľných k základným naratívom o tejto udalosti, so zvláštnym ohľadom na interpretačný rámec bezprostredného povojnového obdobia v porovnaní s dnešným interpretačným rámcom. Vzhľadom na dostupnosť sumárnych dát tvorí základnú diachrónnu perspektívu porovnanie porevolučného vývinu a posunov v takto vymedzenej urbanonymii medzi rokmi 1995 a 2024.

Kľúčové slová: honorifikačné urbanonymá, slovenské národné povstanie, komponentová analýza

Mgr. Filip Pacalaj

filip.pacalaj@gmail.com

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i.

Panská 26

811 01 Bratislava

Konceptualizácia somatizmu nos v slovenskom jazyku a kultúre

Marieta Pastorková

Príspevok predstavuje parciálny výstup v rámci kompletizácie jazykového obrazu ľudského tela v slovenskom jazyku a kultúre. Cieľom príspevku je rekonštruovať jazykový obraz nosa tak, ako ho vníma slovenské jazykovo-kultúrne spoločenstvo. Jazykový obraz sveta, ktorý je základným konceptom kognitívnej etnolingvistiky, poskytuje interpretáciu reality tak, ako ju vníma určitá spoločnosť. Jazykový obraz sveta poskytuje pohľad na spôsob konceptualizácie skúmaného objektu v mysli hovoriaceho, pričom reflektuje stereotypné aspekty národnej kultúry vrátane predstáv, zvykov, presvedčení, viery a hodnotového systému. Teoreticko-metodologické východiská príspevku vychádzajú z doterajších výskumov realizovaných v oblasti etnolingvistiky a kognitívnej lingvistiky, pričom sa opierame najmä o práce lingvistov lublinskej školy kognitívnej etnolingvistiky, o publikácie českej lingvistky Ireny Vaňkovej, ako aj o zistenia amerických kognitívnych lingvistov. Interdisciplinárny charakter etnolingvistiky a kognitívnej lingvistiky nám umožňuje prepojiť poznatky o vzájomnej interakcii jazyka, kultúry a ľudskej kognície, v dôsledku čoho dokážeme na základe analýzy dát rekonštruovať jazykový obraz danej veci či javu. Príspevok podáva ucelený pohľad na spôsob vyobrazenia nosa v slovenskom jazyku a kultúre prostredníctvom analýzy a interpretácie jazykových a textových dát obsahujúcich somatizmus nos, ktoré pochádzajú z výkladových, etymologických a nárečových slovníkov, najmä však zo slovenskej frazeológie a z vybraných textov ľudovej slovesnosti, v ktorých sú stereotypné predstavy ukotvené najvýraznejšie. Taktiež využívame databázu slovenského národného korpusu, ktorá obsahuje aktualizáciu stereotypov v súčasnom diskurze. Jazykový obraz nosa je spracovaný prostredníctvom etnolingvistickej analýzy, v rámci ktorej sa zameriavame na rekonštrukciu kognitívnej definície, pričom v procese profilovania identifikujeme rozličné aspekty, respektíve uhly pohľadu na skúmaný somatizmus. V procese analýzy a interpretácie zozbieraných jazykových a textových dát zároveň poukážeme na prostriedky expresivizácie textu prostredníctvom vybraných častí jazykového obrazu nosa.

Kľúčové slová: jazykový obraz sveta, etnolingvistika, kognitívna lingvistika, profilovanie pojmov, somatizmus

*Mgr. Marieta Pastorková
študentka doktorandského stupňa štúdia
marieta.pastorkova@umb.sk
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Filozofická fakulta
Katedra slovenského jazyka a komunikácie
Tajovského 51
974 01 Banská Bystrica*

Od DJD k IJP: Dotazy zaměřené na zkratky a značky z praxe jazykové poradny ÚJČ AV ČR

Eva Pospíšilová

Jazyková poradna, jež je součástí oddělení jazykové kultury Ústavu pro jazyk český, nabízí široké veřejnosti možnost telefonického poradenství v mnoha lingvistických oblastech (Dvořáková a Dufek, 2022). Tazatelé se na pracovníky poradny obracejí s dotazy pravopisnými, stylistickými, morfologickými či syntaktickými, mnozí z nich však hledají odpověď také na otázky týkající se zkratek či značek.

Právě v poslední zmíněné oblasti hraje jazyková poradna důležitou roli, informace o náležitém psaní zkratek a značek nejsou totiž v české lingvistické literatuře doposud zcela uceleně popsány. Uživatelé češtiny mohou při hledání informací o zkratkách a značkách čerpat například ze *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (Academia: 2005) či ze *Slovníku zkratek* (Encyklopedický dům: 1994), odborný výklad k nakládání se zkratkami a značkami přináší také *Internetová jazyková příručka* (<https://prirucka.ujc.cas.cz/>). Jelikož jsou však seznamy zkratek a značek i v těchto zdrojích omezené, důležitým zdrojem pro práci se značkami a zkratkami se pak stává právě jazyková poradna.

Cílem tohoto příspěvku je popis jednotlivých typů dotazů týkajících se zkratek a značek, jež byly adresovány jazykové poradně ÚJČ AV ČR. Popis je založen na analýze celkem 315 odpovědí, jež jsou uvedeny v *Databázi jazykových dotazů* (<https://dotazy.ujc.cas.cz/>). Příspěvek se zaměří na typy zkratek a značek, které činí tazatelům největší potíže, a popíše, v čem uživatelé češtiny při užívání daných zkratek váhají. Popsány budou rovněž odpovědi pracovníků poradny a zdroje, z nichž při svých odpovědích čerpají. V závěru budou identifikována problematická místa v popisu zkratek a značek v české lingvistické literatuře vztažena k Internetové jazykové příručce a dalším zdrojům.

Klíčová slova: jazykové poradenství, jazyková poradna, zkratky, značky

Mgr. Eva Pospíšilová

e.pospisilova@ujc.cas.cz

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, v. v. i.

Oddělení jazykové kultury

Letenská 123/4

118 00 Praha 1

ČESKÁ REPUBLIKA

Úvod do jazykovej analýzy textov Tereziánskeho urbára so zameraním na šarišský región

Lucia Prokopová

Tereziánsky urbár vydaný v roku 1767 predstavuje jeden z najvýznamnejších právnych dokumentov habsburskej monarchie, ktorým cisárovná Mária Terézia usporiadala vzťahy medzi poddanými a zemepánmi v Uhorsku. Tento urbár okrem právnych aspektov reflektuje aj dobový jazyk a obsahuje cenné informácie o jazykovej kultúre a dialektálnych prejavoch v jednotlivých regiónoch. Predkladaná práca sa zameriava na úvodnú jazykovú analýzu textov Tereziánskeho urbára, pričom kladie dôraz na jazykové zvláštnosti špecifické pre región Šariša. Cieľom výskumu je identifikovať morfosyntaktické a lexikálne prvky charakteristické pre daný región, analyzovať ich z pohľadu historického vývoja a posúdiť, ako tieto prvky odrážajú špecifiká miestnej reči a sociálnej štruktúry. V práci je uplatnená kombinácia analytických metód so zameraním na morfológickú, syntaktickú a lexikálnu analýzu, čím sa sleduje prepojenie jazyka s kultúrnym a spoločenským kontextom šarišskej oblasti. Výsledky výskumu môžu prispieť k lepšiemu pochopeniu vývoja slovenského jazyka a regionálnych dialektov v 18. storočí, ako aj k hlbšiemu porozumeniu historických dokumentov, ktoré formovali každodenný život v Uhorsku.

Kľúčové slová: urbárska reforma, morfosyntaktická analýza, dobový jazyk, vývin jazyka, 18. storočie.

Lucia Prokopová

lucia.prokopova98@gmail.com

Prešovská univerzita v Prešove

Filozofická fakulta

Inštitút slovakistiky a mediálnych štúdií

Ul. 17. novembra č. 1

080 01 Prešov

Sondáž vo vybraných pedagogických dokumentoch pre nižšie sekundárne vzdelávanie

Gabriela Rapošová

Z odbornej tlače máme signály, že vzdelávací štandard zo slovenského jazyka a literatúry je neprehľadný, zložito štruktúrovaný a neinštruktívny dokument. Učitelia majú problém s jeho spracovaním do svojich podkladov výchovno-vzdelávacieho pôsobenia. Hlavným cieľom príspevku je zistiť, ako sa základné pedagogické dokumenty, najmä dokumenty z centra, v súčasnosti uplatňujú na slovenských školách.

Kľúčové slová: vzdelávací štandard, školský vzdelávací program, tematický výchovno-vzdelávací plán

*Mgr. Gabriela Rapošová
externá študentka doktorandského stupňa štúdia
gabca.rostekova@gmail.com
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Filozofická fakulta
Katedra slovenského jazyka a komunikácie
Tajovského 51
974 01 Banská Bystrica*

Miratívne odtienky v slovenčine a vo francúzštine

Lucia Ráčková

Podľa Aikhenwaldovej (2012a : 435) miratívne významové odtienky vyjadrujú predovšetkým afixy, zložené predikáty a zámená. Ide o koncept, ktorý existuje v každom jazyku, avšak v slovenčine ani vo francúzštine nebol doteraz spracovaný uceleným spôsobom, a to napriek tomu, že ho DeLancey uviedol už v roku 1997. Pôvodne sa tento jav skúmal najmä v exotických jazykoch Amazónie (Aikhenvaldová, 2004, 2012b). Zo slovanských jazykoch je kategória mirativity najviac spracovaná v bulharčine (Tsonov 1911, Weigand 1923, Gerdžikov, 1984, Yovkova-Shii, 2004, Guéntcheva, 2006). Existujú o nej zmienky v českých lingvistických prácach (Hoffmannová – Homoláč – Mrázková 2019, Kratochvílová, 2021), avšak nie detailne spracované formou štúdií, kapitol venovaných danej problematike či monograficky. Evidujeme aj nedostatok komparatívnych štúdií porovnávajúcich miratívne markery v priestore slovanských jazykov a románskych jazykov (evidujeme len štúdiu Bres – Levie, 2018).

Predmetom predkladaného príspevku sú miratívne odtienky (prekvapenie, uvedenie novej informácie, neočakávanosť vzhľadom na moment prehovoru, podrobnejšie Aikhenvaldová, 2012a) v slovenskom jazyku a ich ekvivalenty vo francúzskom jazyku. Cieľom kontrastívno-lingvistického slovensko-francúzskeho výskumu je identifikácia, analýza a kategorizácia miratívnych markerov v románe *Živý bič* (Urban, vydanie z roku 2003) a jeho francúzskom preklade *Le fouet vivant* (Chasteau, 2013). Zo synchronného neologického pohľadu skúmame potenciál a produktivitu afixov v slovenčine, predovšetkým prefixov na úrovni slovesa, kde detegujeme miratívne markery. Domnievame sa, že miratívne odtienky v slovenčine sa vyjadrujú aj príslovkami. Vo francúzštine sa mirativita vyjadruje pomocou slovesného spôsobu subjunktív (konjunktív), minulých prídavných a zvolacích viet. Výskumné zistenia poslúžia záujemcom o kontrastívnu lingvistiku, mirativitu či slovotvorbu. Môžu byť nápomocné i v praktickej prekladateľskej činnosti.

Literatúra:

- Aikhenvald, Alexandra (2004). Evidentiality. New York: Oxford University Press.
- Aikhenvald, Alexandra (2012a). The essence of mirativity. In: Linguistic Typology, roč. 16, s. 435-485, DOI: <https://doi.org/10.1515/lingty-2012-0017>.
- Aikhenvald, Alexandra (2012b). Languages of the Amazon. Oxford Linguistics.
- Bres, Jacques – Levie, Yordanka. (2018). Miratif en bulgare et allure extraordinaire en français : comme ils se ressemblent! In : Faits de Langues, 50, s. 183-198.
- DeLancey, Scott. (1997). Mirativity: The grammatical marking of unexpected information. In: Linguistic Typology, 1, s. 33-52, DOI: 10.1515/lity.1997.1.1.33.
- Gerdžikov, Georgi (1984). Preizkazvaneto na glagolnoto dejstvie v balgarskija ezik. Sofija: Nauka i Izkustvo.
- Guéntchéva, Zlatka. (2006). The Bulgarian admirative and the typology of mirativity. In: Grammatica : Festschrift in honour of Michael Herslund. Bern: Peter Lang, s. 123-136.

Hoffmannová, Jana – Homoláč, Jiří – Mrázková, Kamila. (eds.) (2019). SYNTAX MLUVENÉ ČEŠTINY. Praha: Academia.

Kratochvílová, Dana. (2022). The Spanish Conditional (with Reference to English and Czech): A Contrastive Cognitive Approach. Praha: Karolinum.

Tsonev, Benyo (1911). Opredeleni i neopredeleni formi v bdlgarskija ezik. In : Godisnik na Sofijskija universitet, s. 3-18.

Urban, Milo (2003). Živý bič. Bratislava : Perfekt.

Urban, Milo (2013). Prél. M. Chateau. Le fouet vivant. Paris : Arthème Fayard.

Weigand, Gustav. (1923). The admirative in Bulgarian. In: The Slavonic review 2, s. 567-568.

Yovkova-Shii, Eleonora. (2004). Evidentiality and Admirativity: Semantic-Functional Aspects of the Bulgarian I-Participle. In: Gengo Kenkyu, č. 126, s. 1-38.

Kľúčové slová: mirativita, afixy, prefixálne slovesá, prekladové ekvivalenty, Živý bič, Le fouet vivant

Mgr. Lucia Ráčková, PhD.

lucia.rackova@yahoo.com

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Filozofická fakulta

Katedra romanistiky

Tajovského 51

974 01 Banská Bystrica

Gramaticko-lexikální kompetence u ukrajinských mluvčích v češtině jako druhém jazyce na úrovni B2 dle SERR

Jiřina Růžičková

Se začátkem ukrajinsko-ruského konfliktu stoupá příliv utečenců z oblasti Ukrajiny, čímž se v této skupině obyvatel zvyšuje poptávka po možnosti studovat na české vysoké škole. Předpokladem pro takové studium je prokázání znalosti českého jazyka dle Společného evropského referenčního rámce (dále SERR). Tato úroveň není jednotně dána, většina vysokých škol, respektive jejich fakult požaduje úroveň B1, na některé obory postačí uchazeči A2, náročnější obory (např. lékařské) pak požadují prokázání znalosti B2. Tito uchazeči o studium mají možnost v rámci své přípravy navštěvovat roční intenzivní kurzy českého jazyka pro cizince, který pořádá Centrum celoživotního vzdělávání UJEP v Ústí nad Labem ve spolupráci s jazykovou školou DOCEO – jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, s.r.o. Tento kurz je zakončen testem, který se skládá z pěti částí a je koncipován dle SERR. Cílem výzkumného šetření bylo identifikovat úroveň gramaticko-lexikální kompetence u ukrajinských studentů češtiny jako druhého jazyka. Celkový počet respondentů byl 304, byli to absolventi ročního intenzivního kurzu převážně ukrajinské národnosti ve věkovém rozpětí 17 až 25 let. Zkoušku úrovně B2 konali na podzim akademického roku 2023/2024. Z uvedeného počtu bylo 163 žen a zbytek tvořili muži. Jako výzkumný nástroj byl použit nestandardizovaný test Jaromíry Šindelářové, obsahující 5 částí – čtení a poslech s porozuměním, diktát, část gramaticko-lexikální a slohový úkol. Pro účely tohoto konferenčního příspěvku byla zpracována pouze gramaticko-lexikální část obsahující 10 úloh. Základem každé úlohy je slovo, respektive volné slovní spojení, které mají studenti za úkol použít ve větě dle předem daného konkrétního zadání – studenti mají prokázat především znalost české flexe. Větu dále tvoří volně, avšak nesmí pozbyť původního smyslu, a zároveň i zde musí student dbát na pravidla českého pravopisu a gramatické zákonitosti. Úloha je velmi komplexní a je hodnocena na škále 0 až 2 body. Kromě objektivního činitele se do celkového hodnocení promítá i subjektivní klíč hodnotitele. Na tomto místě je důležité poznamenat, že test obsahoval dvě varianty, které se dle autorky testu nelišily obtížností. Odpovědi respondentů byly překódovány do číselné podoby tak, že za úspěšně vyřešenou byla považována úloha hodnocena dvěma body – té bylo přiděleno číslo 1. Všechny ostatní bodové zisky pak byly považovány za neúspěšně vyřešené úlohy – takovým bylo přiděleno číslo 0. Pro účely prezentace zjištění byl použit kvantitativní přístup k získávání a analýze dat. Následně byla realizována položková analýza za účelem determinace náročnosti jednotlivých testových úloh. V dalším kroku jsme přistoupili k induktivnímu statistickému zpracování dat, které poukázalo na rozdíly v úrovni gramaticko-lexikální kompetence u respondentů s ohledem na gender. V rámci základních výsledků je vhodné zmínit, že rozpětí skóre v rámci položkové analýzy se pohybovalo od 0,42 do 0,62 u varianty B2.1 a od 0,34 do 0,69 u varianty B2.2. Co se týče celkové úspěšnosti u varianty B2.1, ta byla 52, 82 %, u varianty B2.2 pak 43,58 %. Tento rozdíl nebyl statisticky významný ($t = 1.37$; $p = 0.17$). Co se týče rozdílu mezi ženami a muži, ženy dosahovaly významně vyššího skóre v porovnání s muži, a to u obou variant. U

varianty B2.1 byl výsledek pro ženy $x = 0,58$ a pro muže $x = 0,42$; u varianty B2.2 pak ženy dosáhly skóre $x = 0,54$ a muži $x = 0,39$. Uvedený rozdíl byl statisticky významný ($t = 2,36$; $p < 0,05$ vs. $t = 2,53$; $p < 0,05$). V rámci prezentace příspěvku bude kladen důraz na přiblížení problémových částí a budou nastíněny možnosti, jak pracovat se specifickou chybovostí studentů z jiného než českého prostředí, se zvláštním zřetelem na slovanské mluvčí.

Klíčová slova: specifická chybovost, gramaticko-lexikální kompetence, ukrajinský mluvčí, čeština jako druhý jazyk, kvantitativní výzkum

Mgr. Jiřina Růžičková

jirina.ruzickova@ujep.cz

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně

Pedagogická fakulta

Katedra bohemistiky a Katedra preprimárního a primárního vzdělávání

České mládeže 8

400 01 Ústí nad Labem

ČESKÁ REPUBLIKA

Souvislosti mezi extralingvistickými charakteristikami respondentů a bohemismy v jejich mluvených projevech

Anastasija Šestakova

Výzkum mluvených projevů ruskojazyčného obyvatelstva Plzně a Plzeňského kraje je zaměřen na hledání souvislosti jednotlivých ukazatelů integrace rusky mluvících respondentů s množstvím a povahou bohemismů v jejich řeči. V příspěvku se rozebírá 5 hypotéz, každá z nichž je věnována vybrané extralingvistické charakteristice respondenta: jeho věku příjezdu do ČR, délce pobytu, míře sofistikovanosti jeho studijní nebo pracovní činnosti, převažujícího jazyka v jeho okolí a přítomnosti nebo absenci česky mluvícího partnera. Terénní výzkum mluvené řeči rusky mluvících obyvatel je účinný způsob, jak můžeme získat dokumentaci synchronního stavu vybrané varianty ruštiny fungující mimo Rusko, tj. „české“ ruštiny. Výsledky takových studií pomohou nejen lépe popsat současný stav jazyka v jiném jazykovém prostředí, ale také nastínit způsoby interference dvou či více jazyků, určit cesty vlivů mimojazykových faktorů na jazyk mimo států, v nichž je považován za jazyk úřední, doplnit celkový obraz jazyka ruské diaspory a přispět k rozvoji ruské emigrantologie.

Literatura:

Zatovkaňuk, M. a kol. Mezijazyková a vnitrojazyková interference. 1. vyd. SPN. Praha. 1979.

Земская, Е. А.: Язык русского зарубежья: итоги и перспективы исследования // «Русский язык в научном освещении». № 1. – М., 2001. – С. 114-131.

Тимофеева, А., Голубева, А.: "Bydlím v Čechii", или Специфика чешских заимствований на примере онлайн-коммуникации русскоязычных иммигрантов в Чешской Республике. «Новая русистика», Брно: Чешская ассоциация славистов, 2014, вып. 7, № 2, С. 47–63.

Klíčová slova: jazyková atrice, bohemismus, ruský jazyk, bilingvismus

Anastasija Šestakova
A.Shestakova@seznam.cz
Západočeská univerzita v Plzni
Filozofická fakulta
Katedra filologických studií
Sedláčková 214/15
301 00 Plzeň 3
ČESKÁ REPUBLIKA

Žákovské pojetí učiva o tzv. doplňku ve výzkumu didaktiky českého jazyka

Patricie Šinkovičová

Cílem příspěvku je představit možnosti didaktické transformace větného členu tradičně nazývaného doplněk na 2. stupni ZŠ. Problematika doplňku byla pro výzkum zvolena na základě jeho vypuštění z okruhu ověřovaných vědomostí a dovedností v revizi požadavků pro jednotnou přijímací zkoušku (JPZ). Tato revize vedla k tomu, že se některé partie gramatického učiva (včetně doplňku) ocitly na okraji zájmu školní výuky. To, jako již mnohokrát v historii, vyvolává debatu o tom, zda a jakým způsobem by mělo být učivo v českém jazyce redukováno. Východiskem našich úvah je nesouhlas s neuváženým proškrtáváním gramatického učiva, a to i přes skutečnost, že doplněk v praxi výuky českého jazyka často působí žákům i učitelům značné obtíže, ačkoliv se jedná o v komunikaci běžný jev. Doplněk má však nejednoznačnou pozici nejenom v didaktice, ale i v odborných bohemistických pracích. Pro didaktickou aplikaci jsme se rozhodli využít transformační výklad doplňku Oldřicha Uličného, který naší didaktické aplikaci poskytuje vědecky exaktní východisko. Prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru se žákem 8. ročníku ZŠ jsme zkoumali, jak žák porozuměl didaktické aplikaci transformační charakteristiky doplňku a zda je na jejím základě schopen abstrakce – tedy další samostatné práce s doplňkem. Příspěvek představuje závěry případové studie, která posloužila jako předvýzkum pro autorčin disertační výzkum zaměřený na chápání doplňku u žáků 2. stupně ZŠ, a naznačuje další možnosti precizace výzkumu v této oblasti. V širším kontextu se příspěvek snaží otevřít diskusi o významu systematické a promyšlené didaktické transformace gramatických jevů, které se na první pohled mohou zdát složité či nepodstatné. Přináší argumenty, proč by gramatické jevy neměli být z výuky vylučovány, ale naopak prezentovány způsobem, který odpovídá potřebám a schopnostem žáků a který zároveň důrazně respektuje současné vědecké poznatky oboru.

Klíčová slova: doplněk, pojetí učiva, výzkum v didaktice mateřského jazyka, 2. stupeň ZŠ, didaktická transformace

*Mgr. Patricie Šinkovičová
patricie.sinkovicova@pedf.cuni.cz
Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka
Magdalény Rettigové 4
110 00 Praha 1
ČESKÁ REPUBLIKA*

Numeráliá v teoretickej reflexii – tradícia a inovácia

Ivana Šrámeková

Klasifikácii slov do jednotlivých slovných druhov venovali pozornosť autori už v staroveku. Kvantitatívne slová, ktoré sa používali v praslovanskom jazyku na označenie množstva, nemali osobitné tvaroslovie. Väčšina z nich sa skloňovala podľa vzorov substantív, adjektív či pronomín, čo súviselo s celkovým chápaním číselných výrazov ako súboru jednotlivín typu dnešného trojica, štvorka. Obrat nastáva pravdepodobne až v období samostatného vývinu slovanských jazykov (približne v 14. – 15. storočí), keď sa začala prehodnocovať ich povaha, t. j. začali sa postupne odčleňovať od substantív, adjektív a pronomín a ďalej sa tvaroslovne samostatne vyvíjať.

Primárnym cieľom príspevku je predstaviť vnímanie numerálií jednak v starších gramatikách – P. Doležal (1746), A. Bernolák (1790), L. Štúr (1846), M. Hattala (1852), S. Czambel (1919), a jednak v prácach od 2. pol. 20. storočia – E. Jóna (1950/51), J. Štolc (1955), Š. Peciar (1956), J. Ružička (1956, 1961), Morfológia slovenského jazyka (1966), P. Ondrus (1967, 1969), E. Pauliny – J. Ružička – J. Štolc (1968), F. Miko (1980), J. Oravec – E. Bajzиковá – J. Furdík (1984), M. Sokolová (1995) a i., a načrtnúť možnosti ďalšieho výskumu tohto pozoruhodného slovného druhu. Keďže numeráliá (spoločne s pronomínami) patria k nadstavbovým slovným druhom, pozrieme sa na to, ako sa ich formálno-sémantická charakteristika odrazila v samotnej klasifikácii. V teoretickom spracovaní numerálií totiž od 60. rokov 20. storočia pozorujeme dve línie, ktoré na jednej strane reprezentuje akademická Morfológia slovenského jazyka (1966) a na druhej strane vymedzenie a klasifikácia numerálií tak, ako ich monograficky predstavil P. Ondrus (1969).

Kľúčové slová: slovný druh, numeráliá, klasifikácia, tradícia, inovácia

*Mgr. Ivana Šrámeková
študentka doktorandského stupňa štúdia
ivana.sramekova@juls.savba.sk
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i.
Panská 26
811 01 Bratislava*

Prechýľovanie bulharských ženských priezvisk

Eli Vanyova Kanova

Príspevok sa venuje prechýľovaniu ženských priezvisk v bulharskom a slovenskom jazyku, porovnáva štruktúry ženských priezvisk v bulharčine a slovenčine, a odhaľuje kultúrne a jazykové nuansy v rámci ich slovanského pôvodu. Bulharské ženské priezviská sú zvyčajne feminizované pridaním „-a“ alebo „-ova“ (napr. „Ivanov“ sa mení na „Ivanova“), čím sa úzko spájajú s muskulárnou líniou, čo vo všeobecnosti platí aj pre slovenské ženské priezviská, ktoré vo väčšine prípadov preberajú príponu „-ová“ (napr. „Ivan“ sa mení na „Ivanová“, resp. „Ivanov“ sa mení na „Ivanovová“). V ostatných rokoch nové zákonné ustanovenia v oboch krajinách umožňujú ženám ponechať si aj mužskú podobu priezvisk, najmä na medzinárodné účely, čo ale odráža aj sociolingvistický posun smerom k rodovej rovnosti. Toto porovnanie poukazuje na to, ako ženské priezviská fungujú ako znaky identity a pohlavia v oboch krajinách, pričom odrážajú tradičné normy spolu s vyvíjajúcimi sa rodovými perspektívami, a tým sa snaží obohatiť pochopenie súhry medzi jazykom, kultúrou a spoločenskými zmenami v oboch slovanských jazykoch.

Kľúčové slová: prechýľovanie, bulharské ženské priezviská

Mgr. Eli Vanyova Kanova
externá študentka doktorandského stupňa štúdia
eli.kanova@gmail.com
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i.
Panská 26
811 01 Bratislava

"Milica je Lucke" - k problematike antiprísloví a k ich využitiu v slovenských médiách

Samuel Žeňuch

Autor sa v príspevku venuje problematike antiprísloví z pohľadu teoretického rozpracovania v lingvistickej vedeckej literatúre, ich spôsobom vzniku a využitia v slovenských printových a internetových médiách. Jedným z cieľov výskumu je priniesť prehľad základných otázok spojených s teóriou antiprísloví, a to predovšetkým z lingvistického aspektu. Poukazujeme aj na rôznorodosť názorov vybraných jazykovedcov, ktorí podrobili kritike samotný termín antipríslovie a kriticky poukazujú aj na uvedené dve koncepcie ponímania antiprísloví.

Teoretickým východiskom výskumu a analýzy antiprísloví je monografia autorov A. T. Litovkina, H. Hrisztova-Gotthardt, P. Barta, K. Vargha a W. Mieder z roku 2021 pod názvom *Anti-Proverbs in Five Languages – Structural Features and Verbal Humor Devices*. Autori monografie predstavujú typológiu antiprísloví v anglickom, ruskom, francúzskom, nemeckom a maďarskom jazyku, ktorú sa v príspevku pokúšame aplikovať na materiál antiprísloví zozbieraný pomocou vyhľadávacích nástrojov Slovenského národného korpusu a z textov internetových médií. Typológia antiprísloví v spomínanej monografii je založená na koncepcii antiprísloví, ktorej základy postavili W. Mieder a L. Röhrich. Táto koncepcia predpokladá, že antipríslovie sú transformáciami, či už formálnymi, štrukturálnymi alebo sémantickými, už existujúcich prísloví, príp. parémií. Túto typológiu sme rozšírili aj o antipríslovie podľa koncepcie V.M. Mokijenka a H. Waltera, ktorí spolu s takýmito paremickými transformáciami priradujú medzi antipríslovie aj všetky humorné alebo parodizujúce frázy, ktoré ale nemusia byť transformáciou príslovie, alebo nemusia z už existujúceho príslovie vychádzať.

Vybrané príklady antiprísloví z nami zozbieraného korpusu v príspevku analyzujeme pomocou vyššie spomínaných typológií, ktoré preberáme z monografie *Anti-Proverbs in Five Languages – Structural Features and Verbal Humor Devices*, z pohľadu formálnej a sémantickej transformácie a metódy vzniku humorného efektu. Výsledky analýzy slovenských antiprísloví porovnávame s materiálom ruských antiprísloví, ktoré sme zozbierali cestou plošného výberu zo slovníka *Antiposloviy russkogo naroda* (V.M. Mokijenka a H. Waltera).

Kľúčové slová: frazeologizmus, parémie, paremiológia, príslovie, porekadlo, antipríslovie, transformácia príslovie, jazyková hra

Mgr. Samuel Žeňuch
zenuch1@ucm.sk
Univerzita sv. Cyrila a Metoda
Filozofická fakulta
Katedra rusistiky
Námestie J. Herdu 2
917 01 Trnava

Názov: **VARIA XXXIII**
Zborník abstraktov z XXXIII. kolokvia mladých jazykovedcov
(Banská Bystrica – Šachtičky 4. 12. – 6. 12. 2024)

Editori: Mariya Jadroňová, Marieta Pastorková

Technický redaktor: Gabriel Rožai

Rozsah: 68 strán

Vydanie: prvé

Formát: online

Vydavateľ: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Edícia: Filozofická fakulta

Rok: 2024

ISBN 978-80-557-2202-3

EAN 9788055722023

<https://doi.org/10.24040/2024.9788055722023>